

Munkaerőpiaci kereslet szerkezet és előrejelzés kutatások
1999- 2004

A régiók gazdasági és foglalkoztatási szerkezete
2004

3K Consens Iroda

Munkatársak

Fülöp Edit
Dávid János
Tajti József
Mód Péter

Fülöp Edit : Az egyes régiók gazdasági, munkaerőpiaci helyzete

Közép-Magyarország (Budapest, Pest megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

A közép-magyarországi régió területe az ország területének 7,4 %-a, a népesség 28,3 %-a él itt. Az ország legsűrűbben lakott régiója. Gazdaságilag a legerősebb térség, azonban az egyes kistérségek között ebben a régióban tapasztalhatóak a legnagyobb különbségek.

Budapest gazdasága a kilencvenes évtized második felében összességében az országos növekedési ütemhez hasonló mértékben fejlődött. Ez a növekedés ugyanakkor elmaradt a nyugat-dunántúli és a közép-dunántúli régiót jellemző kiemelkedő mértékű fejlődéstől. Az országban 1996 óta tartó dinamikus ipari termelés növekedése mellett Budapest ipara mérsékelt ütemben fejlődött. Budapest a közép-magyarországi régión belül az elmúlt években valamelyest veszített súlyából, ugyanis a térség másik közigazgatási egységének, Pest megyének a gazdasági fejlődése gyorsabb ütemű volt a fővárosénál.

Az elmúlt évtizedben a **főváros gazdasági szerkezetének alakulását a szolgáltató gazdasági ágak (ezen belül elsősorban az ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás, a kereskedelem, javítás, a szállítás, posta, távközlés) dinamikus fejlődése, a közvetlen termelő ágak (mezőgazdaság, ipar, építőipar) részesedésének csökkenése jellemezte.** (2000-ben Budapesten állították elő az ország szolgáltató ágaiban megtermelt bruttó hazai termék 43%-át, a közvetlen termelő ágakénak pedig 20%-át.) **Budapest szerepe meghatározó a tudományos kutatás, fejlesztés területén.** Az ország kutató-fejlesztő helyeinek több mint kétötöde a fővárosban koncentrálódik, és ezekben az intézményekben dolgozik a tudományos kutatással és fejlesztéssel foglalkozó szakembereknek 56%-a.

2000-ben a fővárosban 1000 lakosra 138 működő vállalkozás jutott, 54-gyel több, mint országosan, illetve 65-tel több, mint a megyékben átlagosan.

A vállalkozói körnek az elmúlt évtizedben bekövetkezett erőteljes gyarapodása túlnyomó részben a kis létszámú, a 10 főnél kevesebbet foglalkoztató szervezetek számának bővüléséből adódott, 2000 végén ezek tették ki az összes Budapesten működő vállalkozás 97%-át. A legalább 50 főt alkalmazó vállalkozások aránya meglehetősen alacsony, 2000 végén 1531 ilyen létszámnagyságú vállalkozás működött a fővárosban, az összes

vállalkozáson belüli részarányuk alig haladta meg a fél százalékot. Az ország 49 főnél többet foglalkoztató vállalkozásainak 26%-a tevékenykedik a fővárosban. A vállalkozások számának nemzetgazdasági ágankénti megoszlását tekintve a kereskedelem, javítás, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás képviselik a legnagyobb csoportot, 2000 végén az összes működő vállalkozás 23%-a, illetve 39%-a tevékenykedett ezeken a területeken. 2000 végén 13.453 külföldi érdekeltségű vállalkozás tevékenykedett Budapesten. Ezek a vállalkozások az országban működő külföldi érdekeltségű szervezetek 54%-át, a devizában jegyzett tőke értéke alapján 57%-át képviselték.

Pest megye az 1990-es évek közepén még az ország kevésbé fejlett térségei közé volt sorolható. Az utolsó négy évben gazdasági fejlődése a fővárosinál gyorsabb volt, és így az évtized végén már a közepesen fejlett megyék között található.

Pest megye társadalmi-gazdasági fejlődésére, hogy szoros kapcsolatban van a fővárossal - az ország egyetlen olyan megyéje, amelynek nincs önálló megyei székhelyű városa, ezt a szerepet a főváros látja el. Pest megye 78 települése a fővárossal együtt a budapesti agglomeráció térségét alkotja. Ez a térség önálló területfejlesztési egységet is képez. Budapest fontos szerepet játszik a megye lakóinak foglalkoztatásában, szakorvosi, illetve kórházi ellátásában, oktatásában stb. Központi fekvése következtében a területét sűrűn átszövő közlekedési útvonalai az ország bármely részét, sőt a szomszédos országok bármelyikét könnyen elérhetővé teszik.

Pest megye gazdaságában a meghatározó az utóbbi években egyre erőteljesebben fejlődő szolgáltató ágazatok. A közvetlen termelő gazdasági ágak közül, a termelését a 90-es évek második felében dinamikusan növelő ipar a legjelentékenyebb terület, részesedése a megyében az 1999-ben létrehozott bruttó hozzáadott értéken belül elérte a 30%-ot.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén Pest megye szerepe nem különösen jelentős, de kiemelkedő az agrártudományok terén, amelynek fő bázisa Gödöllő, itt koncentrálódik az ország mezőgazdasági kutatással, fejlesztéssel foglalkozó intézményeinek többsége.

2000 végén a megyében több mint 87 ezer vállalkozás működött. A vállalkozói körnek az elmúlt években tapasztalt dinamikus növekedése jórészt a kis létszámú, a 10 főnél kevesebbet foglalkoztató szervezetek számának gyarapodásából adódott, 2000 végén ezek tették ki az összes működő vállalkozás 97%-át. A legalább 50 főt alkalmazó vállalkozások aránya alacsony, 2000 végén 430 olyan vállalkozás működött a megyében, ahol 49 főnél többet foglalkoztattak, az összes vállalkozáson belüli részarányuk alig fél százalék volt.

A vállalkozások nemzetgazdasági ágankénti megoszlását tekintve a kereskedelem, javítás, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás képviselik a legnagyobb, 25-25%-os hányadot, ezeket 12%-os, illetve 11%-os részesedéssel az ipar és az építőipar követik.

Közép-Magyarországon dolgozott 2001-ben a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 31 %-a. A régióban a mezőgazdaságban dolgozók részaránya mindössze 1,9 %, ugyanakkor a szolgáltatások részaránya kiemelkedő a régiók között, 71,8 %. Az iparban-építőiparban a foglalkoztatottak 26,3 %-a dolgozott. (A nemzetgazdaság egészében a szektorok létszámának megoszlása: 6,2 %, 34,2%, 59,6%.)

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél nagyobb létszámú vállalkozásoknál, valamint a költségvetési és non-profit szerveknél) 2001-ben 1148 ezer fő volt, megegyező az egy évvel korábbival. A foglalkoztatási szint nemzetgazdasági áganként eltérően alakult: az iparban az országos átlagosnál nagyobb mértékben csökkent, az építőiparban mérséklődött, a kereskedelem, járműjavításban az országos átlagnál kevésbé dinamikus, 4 %-kal emelkedett. A budapesti ipari vállalkozások mintegy 2,8-szer annyi munkavállalót alkalmaztak, mint a Pest megyeiek. Miközben a fővárosban visszaesett, Pest megyében bővült (2,1 %-kal) az ipari létszám.

Az alkalmazottak körében a havi bruttó átlagkereset megközelítőleg 128 ezer Ft volt, az országosnál 23 %-kal magasabb. A régió az ország legjobban fizető területének bizonyult, különösen magasak voltak az átlagkeresetek Budapesten (134 ezer Ft), míg Pest megyében alatta maradtak a régiós és országos átlagnak.

A régióban a foglalkoztatottsági ráta 1998 és 2001 között 51,4 %-ról 54,4 %-ra nőtt, a munkanélküliségi ráta pedig 5,6 %-ról 4,3 %-ra csökkent.

A munkanélküliségi ráta a második legkedvezőbb a régiók között, ennél kedvezőbb helyzetben csupán Nyugat–Dunántúl volt az országban.

A regisztrált munkanélküliek száma 2001 december végén 35,3 ezer fő volt. A munkanélküliek 33 %-a legfeljebb 8 általános iskolai osztályt végzett, 11%-uk gimnáziumi érettségivel rendelkezett, 30%-uk szakmunkás végzettségű, 19%-uk érettségizett szakmunkás, míg 6%-uk felsőfokú végzettségű volt. A regisztrált pályakezdők száma 1839 fő volt, a regisztráltak 5,2 %-a, míg az 50 éven felüliek aránya 20 %.

Közép-Magyarországi vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	557	847	157	127	83	24	84	1879
ruházat, bőripar	1383	1177	116	103	41	7	121	2948
Textilipar	576	593	46	43	19	6	42	1325
Faipar	2123	1960	159	104	31	4	189	4570
nyomda, könyv, lapkiadó	2471	3316	204	127	57	12	405	6592
kohászat, fémfeldolgozás	1566	1794	274	181	85	11	159	4070
iroda, számítógép, műszergyártás	1870	1664	153	111	77	36	117	4028
gép, járműgyártás	1415	1237	165	113	74	31	83	3118
Építőipar	12295	11617	918	456	166	19	2112	27583
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	776	1207	164	111	77	21	104	2460
Mezőgazdaság	2049	1381	110	77	46	3	679	4345
kereskedelem vendéglátás	30631	40633	2400	1111	449	65	5728	81017
szállítás, raktározás, közlekedés	11077	5211	335	201	86	26	635	17571
villamos energia, szennyvíz, hulladék	308	356	42	38	21	14	120	899
pénzügy, biztosítás	6053	1226	48	56	64	23	242	7712
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	55586	37714	1429	776	370	51	20261	116187
Oktatás	5545	1818	43	23	8	1	717	8155
egészségügy, szociális ellátás	4158	3498	59	31	11	6	380	8143
kultúra, egyéb szolgáltatás	14654	6937	138	54	31	11	2441	24266
közigazgatás, érdekvédelem	16	27	1	,	1	,	7	52
	155109	124213	6961	3843	1797	371	34626	326920

Közép-Magyarországi vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	557	4235	2277	4382	12409	8400	0	32259
ruházat, bőripar	1383	5885	1682	3554	6130	2450	0	21083
textilipar	576	2965	667	1484	2841	2100	0	10632
faipar	2123	9800	2306	3588	4635	1400	0	23851
nyomda, könyv, lapkiadó	2471	16580	2958	4382	8522	4200	0	39112
kohászat, fémfeldolgozás	1566	8970	3973	6245	12708	3850	0	37311
iroda, számítógép, műszergyártás	1870	8320	2219	3830	11512	12600	0	40350
gép, járműgyártás	1415	6185	2393	3899	11063	10850	0	35804
építőipar	12295	58085	13311	15732	24817	6650	0	130890
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	776	6035	2378	3830	11512	7350	0	31880
mezőgazdaság	2049	6905	1595	2657	6877	1050	0	21133
kereskedelem vendéglátás	30631	203165	34800	38330	67126	22750	0	396801
szállítás, raktározás, közlekedés	11077	26055	4858	6935	12857	9100	0	70881
villamos energia, szennyvíz, hulladék	308	1780	609	1311	3140	4900	0	12048
pénzügy, biztosítás	6053	6130	696	1932	9568	8050	0	32429
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	55586	188570	20721	26772	55315	17850	0	364814
oktatás	5545	9090	624	794	1196	350	0	17598
egészségügy, szociális ellátás	4158	17490	856	1070	1645	2100	0	27318
kultúra, egyéb szolgáltatás	14654	34685	2001	1863	4635	3850	0	61688
közigazgatás, érdekvédelem	16	135	15	,	150	,	0	315
	155109	621065	100935	132584	268652	129850	0	1408194

Közép-Dunántúl (Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

A közép-dunántúli régió három megyéje az ország területének 12,1%-át jelenti, a népesség 11%-a lakik ebben a régióban. A térség az ország egyik legdinamikusabban fejlődő területének számít.

Fejér megye gazdasági szerkezete alapján az ország legiparosodottabb térségei közé tartozik. Az 1990-es években a megye gazdasági szerkezete nagymértékben átalakult.

A megye iparát gyors tulajdonos- és szerkezetváltás jellemezte, a szervezeti struktúra, a tulajdonviszonyok átalakulása jelentős beruházásokkal, a termelőalapok megújulásával járt együtt. **Az ipar szerkezete átalakult, az ország gazdasági növekedését meghatározó, dinamizáló húzóágazatok /gépipar, számítógépgyártás, közúti gépjármű alkatrészgyártás/ térhódítása vált meghatározóvá.** Az ipari termelés növekedési üteme minden évben meghaladta az országost. Az egy lakosra jutó ipari termelési érték az országban a legmagasabb, az országos átlag több mint háromszorosa, a termékek négyötöde exportpiacokon került értékesítésre. **A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő ipar az egész évtizedben olyan „húzóágazatnak” bizonyult, ami a megye gazdasági fejlődését dinamizálta.**

A gazdaság területi koncentrációja a megyében erős. A déli térségek gazdasági szerkezetében jelentős átalakulások nem történtek, ezeket elkerülte az ipartelepítés, továbbra is a mezőgazdaság dominál.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén Fejér megye a vidéki átlagnak megfelelő helyet foglal el. A kutató-fejlesztő tevékenység megyei súlypontjai alapvetően az innovatív működésnek otthont adó hagyományos ipari centrumokban - Székesfehérvár, Dunaújváros, Mór városokban – alakultak ki. Jelentős szellemi erőforrást koncentrálnak a Magyar Tudományos Akadémia Mezőgazdasági Kutatóintézete Martonvásáron, amely növénynevelési és termesztési kutatásokat végez a minőségi gabonatermesztés területén.

A megye összességében az ezer lakosra jutó vállalkozások száma az országos átlagnál mindig alacsonyabb volt, 2000. évben az országban átlagosan 84 vállalkozás jutott ezer lakosra, a megyében ez a mutató 75.

A megyében működő társas vállalkozások az összes vállalkozásból 37%-os. A működő társas vállalkozások 90%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. A megyében az országosnál nagyobb arányt képviselnek az 50 főnél több alkalmazottal rendelkező cégek, 273 vállalkozás tartozik ebbe a kategóriába.

A megye gazdasági fejlődésében jelentős szerepet játszottak **a külföldi tőkebefektetések, amelyek a gépiparba koncentráálódtak, ezen belül is elsősorban a számítógép és részegységei, valamint a szórakoztató elektronikai cikkek gyártására, továbbá az autóiipari részegységek közül az autóvillamossági termékek gyártására.**

Komárom-Esztergom megye az ország egyik legiparosodottabb térsége. Az ipar a megye bruttó hozzáadott értékének a 39%-át adja. Emellett – ahogy országosan is – a szolgáltatások erősödése figyelhető meg olyannyira, hogy a megyében e szektor bruttó hozzáadott értékének az aránya több mint 50% volt 1999-ben (országosan 63%). Az ezt követő évben a megye ipari termelése országos viszonylatban is a legdinamikusabb növekedést produkálta, az ipari termékek több mint háromnegyede export piacokra került. A korábban nyersanyag kitermelő, komoly bányászati múlttal rendelkező megye **domináns, húzóágazatává a feldolgozóipar vált, azon belül is a közúti jármű-, illetve járműalkatrész gyártás, de emellett megfigyelhető a híradástechnika, elektronika térnyerése is.**

Ebben a megye ipari parkjaiba települt külföldi érdekeltségű vállalkozásoknak is döntő szerepük van. (A megyében hét ipari park működik: Tatabányán, Esztergomban, Oroszlányban, Almásfüzitőn, Komáromban, Dorogon és Tatán.)

A működő társas vállalkozások 91%-a 10 fő alatti létszámmal tevékenykedett, az egyéni vállalkozásoknak, pedig 83%-a tartozott az alkalmazottat nem foglalkoztató létszám-kategóriába.

A külföldi érdekeltségű szervezetek száma az évtized végére megduplázódott, miközben a jegyzett tőke nagysága megnégyszereződött.

Veszprém megye az átlagosan fejlett megyék közé tartozik. Veszprém megye gazdaságában a megye ásványvagyonára telepített ipar mindig is meghatározó szerepet játszott, és az évtizedeken át működő ipari struktúra igen lassan, nagy áldozatokkal alakult át. A megye ipari termelése 2000-ben még nem érte el a tíz évvel korábbi négyötödét, de az 1995. évihez képest már majdnem háromtizedével jobb volt. Az évtized második felében bekövetkezett fordulatban nagy szerepe volt a termelési szerkezet változásainak. Termelési érték alapján

egyenként 20% körüli részaránnyal **a kohászat, a vegyipar és a gépipar vezeti a listát** (miközben a bányászat alig 3%-ára zsugorodott). A strukturális változást elősegítette a külföldi tőke beáramlása. A Veszprém megyébe települt külföldi érdekeltségű vállalkozások száma szerint egyötöde, de jegyzett tőkéjének több mint fele az iparban érdekelt.

A megye gazdaságában továbbra is jelentős szerepe maradt az iparnak, bár a szolgáltató szektor részesedése folyamatosan növekvő. A mezőgazdaságban megtermelt GDP részaránya az utóbbi években országosan és a megyében is folyamatosan csökkent. Veszprém megye nem rendelkezik kedvező termőhelyi adottságokkal, viszont az ország 22 minősített történelmi borvidéke közül 4 itt található, Somlón, illetve a Balaton-felvidéken. Veszprém megye éppen a Balaton északi partjának köszönhetően Budapest után Magyarország legkeresettebb tájegysége, fontos idegenforgalmi vonzereje. 2000-ben a megyében működő vállalkozások döntő hányada (97%-a) 10 főnél kevesebbet foglalkoztatott, és összesen 208 vállalkozás tevékenykedett 50 főnél magasabb létszámmal (közel háromtizedük a veszprémi kistérségben).

A gazdasági struktúra átalakulásával a korábbinál nagyobb szerepet kaptak a szolgáltatási ágak. 2000-ben a tényleges tevékenységet végző megyei vállalkozások csaknem egynegyede ingatlanügyletekkel, gazdasági szolgáltatással foglalkozott, hasonló arányt képviseltek a kereskedelem, javítás gazdasági ágba tartozók is, és összességében a vállalkozások egytizedének volt főtevékenysége az ipar.

A régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 460,7 ezer fő volt, ez az országban összesen foglalkoztatottak 12 %-a. A foglalkoztatottak szektorok közötti megoszlása: a mezőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 6%-a, az iparban a 44,4 %-a, míg a szolgáltatásban a 49,6%-a. 2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a régióban 280 ezer fő volt. A kereskedelemben 5 %-kal, az iparban 3%-kal bővült, az építőiparban pedig 3%-kal csökkent a létszámuk.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 95,6 ezer forint volt, mintegy 8 ezer forinttal alacsonyabb az országos átlagnál. Az iparban alkalmazottak átlagkeresete 108,6 ezer Ft, ez 4 ezer Ft-tal meghaladja az országos átlagot. A kereseti szint a régiók szerinti összehasonlításban második a rangsorban.

A KSH adatai szerint 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 50,2%-ról 53,5%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 6,7%-ról 4,3%-ra csökkent. A munkanélküliségi ráta, Közép-Magyarországgal holtversenyben, a második legalacsonyabb az országban, az országos átlagnál 1,4 százalékponttal kisebb. A regisztrált munkanélküliek száma 2001

decemberének végén 32,6 ezer fő volt. A legfeljebb általános iskolát végzettek aránya 39%, a szakmunkás végzettségűeké 36%, az érettségizett szakmunkásoké 15%, a gimnáziumi érettségit szerzőké 7%, míg a diplomásoké 3% volt. A pályakezdők száma 2394 főt, részaránya a regisztrált munkanélkülieken belül 7,3%-ot tett ki, míg az 50 éven felüliek a regisztráltak 15 %-át jelentették.

Közép-Dunántúli vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	276	330	65	46	27	14	7	765
ruházat, bőripar	390	248	36	37	19	5	9	744
textilipar	110	78	14	6	2	1	3	214
faipar	950	686	78	39	11	4	38	1806
nyomda, könyv, lapkiadó	221	218	25	18	13	4	19	518
kohászat, fémfeldolgozás	898	674	113	90	43	10	41	1869
iroda, számítógép, műszergyártás	449	255	34	15	25	25	9	812
gép, járműgyártás	650	305	51	38	31	19	8	1102
építőipar	6033	3657	306	126	35	1	232	10390
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	319	354	66	54	47	14	19	873
mezőgazdaság	2408	1003	94	88	67	10	719	4389
kereskedelem vendéglátás	11125	10602	586	218	56	8	704	23299
szállítás, raktározás, közlekedés	2627	1705	90	36	19	6	60	4543
villamos energia, szennyvíz, hulladék	130	134	14	21	27	8	27	361
pénzügy, biztosítás	2588	226	7	8	10	,	31	2870
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12966	4956	174	80	32	6	3693	21907
oktatás	1903	334	7	3	1	,	175	2423
egészségügy, szociális ellátás	1169	1038	16	8	2	,	46	2279
kultúra, egyéb szolgáltatás	4414	793	19	8	1	,	231	5466
közigazgatás, érdekvédelem	6	3	,	,	,	,	3	12
	49632	27599	1795	939	468	135	6074	86642

Közép-Dunántúli vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	276	1650	943	1587	4037	4900	0	13392
ruházat, bőripar	390	1240	522	1277	2841	1750	0	8019
textilipar	110	390	203	207	299	350	0	1559
faipar	950	3430	1131	1346	1645	1400	0	9901
nyomda, könyv, lapkiadó	221	1090	363	621	1944	1400	0	5638
kohászat, fémfeldolgozás	898	3370	1639	3105	6429	3500	0	18940
iroda, számítógép, műszergyártás	449	1275	493	518	3738	8750	0	15222
gép, járműgyártás	650	1525	740	1311	4635	6650	0	15510
építőipar	6033	18285	4437	4347	5233	350	0	38685
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	319	1770	957	1863	7027	4900	0	16836
mezőgazdaság	2408	5015	1363	3036	10017	3500	0	25339
kereskedelem vendéglátás	11125	53010	8497	7521	8372	2800	0	91325
szállítás, raktározás, közlekedés	2627	8525	1305	1242	2841	2100	0	18640
villamos energia, szennyvíz, hulladék	130	670	203	725	4037	2800	0	8564
pénzügy, biztosítás	2588	1130	102	276	1495	,	0	5591
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12966	24780	2523	2760	4784	2100	0	49913
oktatás	1903	1670	102	104	150	,	0	3928
egészségügy, szociális ellátás	1169	5190	232	276	299	,	0	7166
kultúra, egyéb szolgáltatás	4414	3965	276	276	150	,	0	9080
közigazgatás, érdekvédelem	6	15	,	,	,	,	0	21
	49632	137995	26028	32396	69966	47250	0	363266

Nyugat-Dunántúl (Győr-Moson-Sopron, Vas, Zala megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

A Nyugat-Dunántúl területe az ország területének 12 %-a, az ország népességének 12%-a lakik itt. Nyugat-Dunántúl kedvező gazdasági feltételeinek és környezeti adottságainak köszönhetően az ország második legfejlettebb régiója.

Győr-Moson-Sopron megye a rendszerváltást követően az országos tendenciáknak megfelelő irányba haladt, **az évtized közepétől pedig az országos átlagot meghaladó társadalmi-gazdasági fejlődést ért el.** A megye számos mutatója magasabb az országosnál, különösen a megyékre vonatkozó értékeknél.

Az ipari termelés 1997-2000 között – 1999-től a növekedési ütem lassulása mellett – négyszeresére nőtt. Az ország ipari termeléséből a megye 1998-tól folyamatosan 10% fölött részesedett. 2000-ben az iparban foglalkoztatottak 6,7%-a az ország ipari termelésének 15,2%-át adta. Az egy lakosra jutó termelési érték háromszorosa az országos és megyei értékeknek.

Az ipari termelés ágazati szerkezetében a gépipar dominál. A gépiparon belül a hagyományos bázissal rendelkező **közúti járműgyártás fejlődött a legnagyobb mértékben,** aránya a gépiparon belül 2000-ben meghaladta a 96%-ot. Az ipar teljesítményében a szerkezeti összetétel döntő befolyását mutatja az egy foglalkoztatottra jutó nettó árbevétel, ennek alapján a közúti járműgyártás közel 20-szorosa a textília, ruházati, bőrtermék gyártásnak.

2000. év végén közel 37 500 működő vállalkozás volt a megyében, ebből az egyéni vállalkozások aránya 65%. Ezer lakosra 88 vállalkozás jutott. A külföldi tőke Győr-Moson-Sopronban előbb nyert teret, mint az ország más részein. Az egy lakosra jutó külföldi tőke nagysága közel kétszerese a megyék átlagának.

Vas megye a megyéknek abba a csoportjába sorolható, amelyek a társadalmi-gazdasági átalakulásban élen jártak, annak lehetőségeit leginkább ki tudták aknázni.

A bruttó hozzáadott érték (1999-es adatok) alapján megállapítható, hogy Vas megye gazdasági szerkezetében kimagasló jelentőségű a feldolgozóipar: 46,3%-ot képviselt. Az ágazat ehhez hasonlóan magas részarányát (43%-ot) csak Fejérben és Győr-Moson-Sopronban tapasztaltuk. Vasban a feldolgozóipari hozzáadott érték közel felét **a közúti**

gépjárművek gyártása teszi ki. A gépipar másik, igen jelentős területe a **villamosgép- és műszergyártás**. Az elmúlt években a gépiparon kívül csak a fafeldolgozásban nőtt (12%-kal) a termelés, a többi terület teljesítménye viszont csökkent. A legnagyobb mértékű, több mint 10%-os visszaesés a vegyiparban következett be, ami a műanyagtermékek iránti alacsony belföldi kereslettel magyarázható.

Vas megye gazdasági struktúrájában 1999-ben a következő helyeket az alábbi ágazatok foglalták el: ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás 9,9%; szállítás, raktározás, posta, távközlés 7,4%; kereskedelem, javítás 7%; közigazgatás 5,7%; mezőgazdaság 4,7% stb.

Vas megyében 2000 végén a működő szervezetek száma elérte a 21 649-et, ami az országos mennyiségnek a 2,3%-át, a nyugat-dunántúlinak pedig a 23,8%-át tette ki. Így a vállalkozássűrűség tekintetében a megye országos viszonylatban az átlag alattiak csoportjába tartozott, régióján belül pedig az utolsó helyen maradt. A nemzetgazdasági ágak közül főleg a pénzügyi tevékenységben, valamint az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatásban, továbbá az oktatásban emelkedett a vállalkozások száma.

Vas megyében az utóbbi években az ipar volt a legkiemelkedőbb fejlesztési terület. A járműgyártáshoz, s azon belül is a közúti jármű-motorok és -motoralkatrészek előállításához kapcsolódó beruházások szerepe volt meghatározó. Említést érdemelnek még a textil-, a textilárugyártás és a vegyipar investíciói.

A külföldi érdekltségű vállalkozások számát tekintve (709) Vas megye elmarad a régió másik két megyéje mögött, ugyanakkor a régió belül Vasban a legmagasabb a külföldi tőke aránya a jegyzett tőkéből: 88,7%.

Zala megyében, az 1990-es években a kezdeti visszaesés után megélénkült a gazdaság, így a megye pozíciója az évtized közepétől javult. A nyugati országhatár közelsége hathatósan segítette a gazdasági irányváltást, emellett jó alapul szolgált a gyógy- és üdülturizmus fejlesztéséhez.

Az iparon belül még mindig számottevő a már hanyatló kőolaj kitermelés- és feldolgozás, **jelentős maradt az élelmiszergyártás, a fa- és bútóripar, az építőanyag-ipar, továbbá tulajdonos- és profilváltással megújult a gépipar is.**

A kedvezőtlen termőhelyi adottságok ellenére a mezőgazdaság visszaesése az országosnál alig volt nagyobb mértékű.

Az idegenforgalom és vendéglátás szerepe tovább erősödött. Európai viszonylatban is elismert a hévízi gyógyfürdő, de a zalakarosinak és a lentinek is számottevő a vonzereje és az utóbbi években a megyében több helyen is nyitottak újabb termálfürdőt.

A megyében meglehetősen szűkös a tudományos kutatás, fejlesztés bázisa. Reményt keltő, hogy egy jelentős multinacionális híradástechnikai vállalkozás Zalaegerszegen kezdte el kialakítani közép-kelet európai fejlesztő- és kutatóbázisát.

A gazdaság magánosítása során a megyében az országosnál nagyobb mértékben növekedett a **vállalkozások** száma. Közülük elsősorban az egyéni vállalkozások terjedéséhez voltak kedvezőek a feltételek.

Zala megyében 2000 év végén az országoshoz hasonlóan 1000 lakosra összesen 86 működő, és ezen belül 56 egyéni vállalkozás jutott, amely 14%-kal volt több, mint országosan. A területi rangsorban az utóbbi mutató mindössze a fővárosban és Győr-Moson-Sopron megyében volt magasabb, mint Zalában.

A megyében 2000 végén működő vállalkozások 97%-a 10 főnél kevesebbet foglalkoztatott. 50 fő feletti létszámot mindössze 178 társas és 2 egyéni vállalkozás alkalmazott.

A nyugat-dunántúli régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 425,6 ezer fő volt, az országban összesen foglalkoztatottak 11 %-a. A foglalkoztatottak szektorok közötti megoszlása: a mezőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 5,4 %-a, az iparban 41,9%-a, míg a szolgáltatásban 52,7 %-a.

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a régióban 259 ezer fő volt. Az előző évhez képest a kereskedelemben 5 %-kal bővült, az iparban 2,5%-kal csökkent, míg az építőiparban stagnált a létszám.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 90 ezer forint, Győr-Moson-Sopron megyében 6 ezer, Vas megyében 15 ezer, Zala megyében pedig 21 ezer forinttal alacsonyabb az országos átlagnál. Az iparban alkalmazottak átlagkeresete 104 ezer Ft, ez 3 ezer forinttal alatta marad az országos átlagnak. Az ipari átlagkeresetek a régió megyéiben jelentősen eltérnek: Győr-Moson-Sopron megyében Budapest és Fejér megye után a legmagasabbak az országban az ipari átlagkeresetek, míg Vas megyében 9 ezerrel, Zala megyében 20,5 ezer forinttal maradnak el az országos átlagtól.

A KSH adatai szerint a régióban 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 54,5%-ról 56%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 6%-ról 4,2%-ra csökkent, amely munkanélküliségi rátával a régiók sorrendjében a legjobb helyen áll.

A regisztrált munkanélküliek száma 22,3 ezer fő volt. A munkanélküliek képzettség szerinti megoszlása: legfeljebb általános iskolát végzettek aránya 37 %, szakmunkás képzettséggel rendelkezők 36 %, érettségizett szakmunkás 16%, gimnáziumi érettségi 7%, diplomás 4%. A pályakezdők száma 1219 fő volt, a regisztrált munkanélküliek 5,5 %-a. Az 50 éven felüli munkanélküliek aránya: 21%.

Nyugat-Dunántúli vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	203	309	69	38	30	13	13	675
ruházat, bőripar	437	238	35	57	30	19	5	821
textilipar	129	85	16	13	21	9	,	273
faipar	972	736	81	57	31	10	24	1911
nyomda, könyv, lapkiadó	206	212	23	15	5	2	17	480
kohászat, fémfeldolgozás	693	505	70	62	29	3	24	1386
iroda, számítógép, műszergyártás	307	228	24	15	22	12	10	618
gép, járműgyártás	535	236	40	27	38	16	6	898
építőipar	5381	2598	209	131	39	3	148	8509
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	259	266	60	48	31	11	11	686
mezőgazdaság	2730	1205	99	105	69	5	952	5165
kereskedelem vendéglátás	10362	10799	575	205	79	5	786	22811
szállítás, raktározás, közlekedés	2495	1393	89	48	16	6	57	4104
villamos energia, szennyvíz, hulladék	75	97	15	15	22	10	14	248
pénzügy, biztosítás	2388	279	10	18	7	,	28	2730
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	11834	4686	148	72	36	6	3351	20133
oktatás	1700	251	6	6	,	,	169	2132
egészségügy, szociális ellátás	1299	1266	10	7	2	,	38	2622
kultúra, egyéb szolgáltatás	4814	923	31	15	9	,	273	6065
közigazgatás, érdekvédelem	3	8	,	,	,	,	1	12
	46822	26320	1610	954	516	130	5927	82279

Nyugat-Dunántúli vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	203	1545	1001	1311	4485	4550	0	13095
ruházat, bőripar	437	1190	508	1967	4485	6650	0	15236
textilipar	129	425	232	449	3140	3150	,	7524
faipar	972	3680	1175	1967	4635	3500	0	15928
nyomda, könyv, lapkiadó	206	1060	334	518	748	700	0	3565
kohászat, fémfeldolgozás	693	2525	1015	2139	4336	1050	0	11758
iroda, számítógép, műszergyártás	307	1140	348	518	3289	4200	0	9802
gép, járműgyártás	535	1180	580	932	5681	5600	0	14508
építőipar	5381	12990	3031	4520	5831	1050	0	32802
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	259	1330	870	1656	4635	3850	0	12600
mezőgazdaság	2730	6025	1436	3623	10316	1750	0	25879
kereskedelem vendéglátás	10362	53995	8338	7073	11811	1750	0	93328
szállítás, raktározás, közlekedés	2495	6965	1291	1656	2392	2100	0	16899
villamos energia, szennyvíz, hulladék	75	485	218	518	3289	3500	0	8084
pénzügy, biztosítás	2388	1395	145	621	1047	,	0	5596
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	11834	23430	2146	2484	5382	2100	0	47376
oktatás	1700	1255	87	207	,	,	0	3249
egészségügy, szociális ellátás	1299	6330	145	242	299	,	0	8315
kultúra, egyéb szolgáltatás	4814	4615	450	518	1346	,	0	11742
közigazgatás, érdekvédelem	3	40	,	,	,	,	0	43
	46822	131600	23345	32913	77142	45500	0	357322

Dél-Dunántúl (Baranya, Somogy, Tolna megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

A Dél-Dunántúli régióban, az ország területének 15,2 %-án él a az állandó népesség 9,7 %-a. Míg az utóbbi négy évben Baranya gazdasági fejlettsége az országos átlagot kismértékben meghaladóan növekedett, addig Somogy és Tolna megyében a növekedési ütem csökkenése volt megfigyelhető. Ez a két utóbbi megyében átmeneti pozíció csökkenést is jelentett. A megyei változások eredőjeként a régió gazdasági fejlődési üteme is elmaradt az országos átlagétól. A régiók közötti sorrendben 1996-1997-ben az ötödik, 1998-1999-ben a negyedik, a közép-dunántúli és az észak-magyarországi régió között.

Baranya megye az 1980-as években gazdasági fejlettség szempontjából még az ország közepesnél fejlettebb térségei közé volt sorolható. Ezt követően azonban pozíciója romlott, a szén- és az uránbányászat visszafejlesztése, illetve leállítása, a keleti mezőgazdasági piacok elvesztése, 1991-től a határ menti háborús helyzet miatt a kiskereskedelem és az idegenforgalom visszaesése következtében a megyék közötti 1994. évi 8. helyet 1995-ben már a 10., 1996-ban pedig a 11. követte. 1996-tól lépést tartott ugyan az ország és a megyék átlagos növekedési ütemével, igazi fellendülés azonban, nagyrészt a kedvezőtlen elérési lehetőségek miatt, nem következett be. Az utolsó négy évben, némi ingadozással ugyan, a megye pozíciója alapvetően nem változott.

Baranya megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben számottevő a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A szolgáltatások hozzáadott értékének aránya ugyanakkor a legmagasabb a megyék között, 1999-ben közel 64% volt. Ennél magasabb, 78%-os hányaddal csak Budapest rendelkezett.

Az 1990-es években a megye gazdasági szerkezete csak lassan módosult. A megye gazdaságában alacsonyabb az országosnál az ipar - ezen belül az ország gazdasági növekedését meghatározó és dinamizáló gépipar - aránya. A szervezeti struktúra, a tulajdonviszonyok átalakulása nem járt együtt jelentős beruházásokkal, a termelőalapok nem újultak meg a kívánatos mértékben. **A villamos energia-, gáz-, hő és vízellátás hozzáadott értékének súlya ugyanakkor első a megyék között**, csak Budapest előzi meg. A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban fontos szerepet betöltő mezőgazdaság az egész évtizedben olyan válságágazatnak bizonyult, amely a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű. **A szolgáltatások kiemelkedő súlya elsősorban a felsőoktatás szerepének tudható be**, amelynek révén az oktatás hozzáadott értéke, Hajdú-Bihar megyével azonos hányadot képviselve, a fővárost is megelőzte. Hasonló a sorrend az ingatlanügyletek és a

közigazgatás részesedését tekintve, ahol a megyék között Baranya súlya a legmagasabb. Az egészségügy szerepe is jelentős, Csongrád megyével megegyező hányaddal a 2-3. helyen volt Békés megye mögött.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén – vidéki viszonylatban – Baranya megye, azon belül is Pécs szerepe meghatározó. Az ország megyéiben folyó ilyen jellegű tevékenység tekintetében csak Csongrád és Hajdú-Bihar megye adatai kedvezőbbek. A kutatóhelyek közül külön említést érdemelnek Pécs egyetemei, amelyekben széles körű kutatótevékenység folyik az orvos-, a természet- és a társadalomtudomány különböző ágazataiban. Jelentős szellemi erőforrást koncentrálnak a Pécsi Akadémiai Bizottság, amelynek működése a dél-dunántúli régióra és Zala megyére terjed ki. Itt van az MTA Regionális Kutatások Központjának székhelye. A vállalalkozási kutatóhelyek létszáma és ráfordításai számottevően nőttek az utóbbi években.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években a megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma. A megyében a vállalkozások népességszámhoz viszonyított gyakorisága az országos átlagnál mindvégig valamivel alacsonyabb volt: 2000-ben ezer lakosra Baranyában 81, országosan 84 működő vállalkozás jutott.

A 2000. év végén a társas vállalkozások 92%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. 50 főnél több dolgozót csupán 230 cég foglalkoztat, amelyből 125 a Pécsi kistérségben működik.

A megye több vonatkozásban is érzékelhető közepes helyzetében, a dinamizáló tényező hiányában egyaránt szerepet játszik a gazdaság szerkezeti sajátossága, a térség vállalkozásainak tőkeszegénysége, a külföldi befektetők mérsékelt érdeklődése és mindezek következtében a beruházásoknak az országos átlagnál alacsonyabb szintje.

A külföldi tőke jelenléte a megyében szerénynek minősíthető. Az országba érkezett külföldi tőkebefektetéseknek kevesebb mint 2%-a irányult a megyébe, elsősorban a már korábban is működő ipari vállalkozások privatizációja során. Ez a tendencia az utolsó öt évet is alapvetően jellemzi.

Somogy megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben jelentős a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A mezőgazdaság súlyának intenzitását jelzi, hogy a bruttó hazai termékhez a megyének 10%-os a hozzájárulása. A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő mezőgazdaság (a megyében minden negyedik alkalmazásban álló ebben az ágazatban dolgozik) az egész évtizedben olyan válságágnak bizonyult, amely a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű.

A megye gazdaságában lényegesen alacsonyabb az országosnál az ipar aránya. Ezen belül a 2000. évben a feldolgozóiparban állították elő a termelési érték 98%-át. **A feldolgozóiparon belül meghatározó a súlya a korszerű, exportorientált gépipari ágazatnak**, ami biztató jelenség a megye számára. A szervezeti struktúra, a tulajdonviszonyok átalakulása nem járt együtt jelentős beruházásokkal, a termelőalapok nem újultak meg a kívánatos mértékben.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években Somogy megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma.

A megyében a vállalkozások népességszámhoz viszonyított gyakorisága az országos átlagnál mindvégig alacsonyabb volt: 2000-ben ezer lakosra Somogyban 75, országosan 84 működő vállalkozás jutott.

A vállalkozások 97%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. 50 főnél több dolgozót 177 cég foglalkoztat; közülük a legtöbb - szám szerint 51 - a **Kaposvári** kistérségben működik. A megyében csak 29 olyan vállalat működik, amely legalább 250 főt foglalkoztat. A megyében működő összes vállalkozás 68%-a egyéni vállalkozás.

Főtevékenységük alapján a működő somogyi vállalkozások közel fele a kereskedelem, illetve az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás területén tevékenykedett 2000. december 31-én. Ezen kívül jellemzően még az idegenforgalom, az építőipar és a mezőgazdaság aránya jelentősebb a megyében.

A külföldi tőke jelenléte a megyében szerénynek minősíthető. Az országba érkezett külföldi tőkebefektetéseknek kevesebb mint 1%-a irányult a megyébe, elsősorban a már korábban is működő ipari vállalkozások privatizációja során.

Tolna megye a megyéknek abba a csoportjába tartozik, amelyek a társadalmi-gazdasági átalakulással összefüggésben a nekilendülők közé sorolhatók. A megye gazdasági szerkezete alapján az ország iparosodott térségei közé tartozik, miközben jelentős a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A mezőgazdaság súlyát jelzi, hogy a bruttó hazai termékhez a megyében 9-13%-os a hozzájárulása. A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő mezőgazdaság az egész évtizedben olyan válságágazatnak bizonyult, amely a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű.

A megye mezőgazdaságának csökkenő szerepéből következően az ipar ágazati szerkezetében az élelmiszeripar részaránya elmaradt az ipar egyes ágazataihoz képest. **A megye gazdaságában lényegesen magasabb az országosnál az ipar, ezen belül az ország gazdasági növekedését meghatározó villamosenergia-termelés, továbbá a bőrkikészítés-, bőripar aránya.** Ennek ellenére az ipar egyéb ágazatainak alacsony színvonala magyarázza a gazdasági fejlődés lassú voltát.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén Tolna megye szerepe – vidéki viszonylatban is – igen csekély. Az ország megyéiben folyó ilyen jellegű tevékenység tekintetében Tolna megye adatai a legkedvezőtlenebbek. A 2000. évben a kutató-fejlesztő helyeken foglalkoztatottak 0,02%-a dolgozott a megyében.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években a megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma. A megyében a vállalkozások népességszámhoz viszonyított gyakorisága az országos átlagnál mindvégig alacsonyabb volt: 2000-ben ezer lakosra Tolnában 74, országosan 84 működő vállalkozás jutott.

Az 1990-es években létrejött vállalkozások többsége kisméretű, 2000-ben 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztatott 96%-uk. 50 főnél több dolgozót 129 cég foglalkoztat, amelyek egynegyede a **Szekszárdi kistérségben** működik.

A dél-dunántúli régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 348,4 ezer fő volt, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 9 %-a. A foglalkoztatottak szektorok közötti megoszlása: a mezőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 9,8 %-a, az iparban 33,8%-a, míg a szolgáltatásban 56,5 %-a.

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a régióban 215 ezer fő volt. Az előző évhez képest az iparban kismértékben csökkent, az építőiparban kismértékben nőtt, a kereskedelemben pedig jelentősen, 5 %-kal emelkedett az alkalmazottak létszáma.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 84 ezer forint, az országos átlagnak 84 %-a.

A KSH adatai szerint a régióban 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 45,4%-ról 46,6%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 9,4-ről 7,8%-ra csökkent. A dél-dunántúli régió az észak-alföldivel együtt az utolsó előtti helyen állt 2001-ben a munkanélküliség nagyságát tekintve. A régión és az országon belül a munkanélküliségi szint Somogy megyében volt a legmagasabb (9,7%), ami 2000-hez képest 1,4 százalékponttal romlott is.

A regisztrált munkanélküliek száma 2001 decemberének végén 44,3 ezer fő volt. A munkanélküliek képzettség szerinti megoszlása: legfeljebb általános iskolát végzett 47%, szakmunkás képzettséget szerzett 34%, érettségizett szakmunkás 11%, gimnáziumi érettségivel rendelkezik 6%, diplomás 2%. A pályakezdők száma a regisztráltak között 3000 fő, a regisztráltak 7%-a, az 50 éven felüli munkanélküliek aránya: 12%.

Dél-Dunántúli vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	350	385	55	38	25	8	31	892
ruházat, bőripar	370	180	38	47	57	10	21	723
textilipar	104	54	6	8	9	2	4	187
faipar	708	485	56	41	18	3	53	1364
nyomda, könyv, lapkiadó	148	204	17	6	4	,	19	398
kohászat, fémfeldolgozás	473	362	68	47	27	2	61	1040
iroda, számítógép, műszergyártás	316	172	16	16	20	7	16	563
gép, járműgyártás	392	193	33	21	18	2	13	672
építőipar	4239	2334	215	104	30	3	370	7295
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	221	242	48	27	19	2	40	599
mezőgazdaság	2882	1362	95	125	90	7	1205	5766
kereskedelem vendéglátás	10365	9440	462	179	55	1	1486	21988
szállítás, raktározás, közlekedés	2397	1064	58	19	7	5	81	3631
villamos energia, szennyvíz, hulladék	100	81	11	16	16	9	19	252
pénzügy, biztosítás	1887	197	8	11	11	,	51	2165
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	10010	4043	109	66	20	4	3067	17319
oktatás	1555	284	5	6	,	,	227	2077
egészségügy, szociális ellátás	1047	1081	7	6	,	,	76	2217
kultúra, egyéb szolgáltatás	3679	716	23	8	6	,	279	4711
közigazgatás, érdekvédelem	2	2	,	,	,	,	,	4
	41245	22881	1330	791	432	65	7119	73863

Dél-Dunántúli vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	350	1925	798	1311	3738	2800	0	10921
ruházat, bőripar	370	900	551	1622	8522	3500	0	15464
textilipar	104	270	87	276	1346	700	0	2783
faipar	708	2425	812	1415	2691	1050	0	9101
nyomda, könyv, lapkiadó	148	1020	247	207	598	,	0	2220
kohászat, fémfeldolgozás	473	1810	986	1622	4037	700	0	9627
iroda, számítógép, műszergyártás	316	860	232	552	2990	2450	0	7400
gép, járműgyártás	392	965	479	725	2691	700	0	5951
építőipar	4239	11670	3118	3588	4485	1050	0	28150
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	221	1210	696	932	2841	700	0	6599
mezőgazdaság	2882	6810	1378	4313	13455	2450	0	31287
kereskedelem vendéglátás	10365	47200	6699	6176	8223	350	0	79012
szállítás, raktározás, közlekedés	2397	5320	841	656	1047	1750	0	12010
villamos energia, szennyvíz, hulladék	100	405	160	552	2392	3150	0	6759
pénzügy, biztosítás	1887	985	116	380	1645	,	0	5012
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	10010	20215	1581	2277	2990	1400	0	38473
oktatás	1555	1420	73	207	,	,	0	3255
egészségügy, szociális ellátás	1047	5405	102	207	,	,	0	6761
kultúra, egyéb szolgáltatás	3679	3580	334	276	897	,	0	8766
közigazgatás, érdekvédelem	2	10	,	,	,	,	,	12
	41245	114405	19285	27290	64584	22750	0	289559

Észak-Magyarország (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

Az észak-magyarországi régió területe az ország területének 14,4 %-át jelenti, a népesség 12,6 százaléka lakik itt.

A régió gazdasági súlya a rendszerváltozás óta jelentősen csökkent, területén sok az ipari depressziós körzet. A 2000. évi, egy főre jutó GDP adatok szerint a régiók rangsorában Észak-Magyarország csak Észak-Alföldet előzi meg. A gazdasági mutatók alapján már mutatkoznak a kibontakozás jelei, megyénként azonban eltérő a helyzet. Heves megye fejlődik a leggyorsabban, míg Nógrád megye még mindig depresszióval sújtott területnek tekinthető.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye gazdasági szerkezete alapján az ország iparosodott térségei közé tartozik; az ipar súlyát jelzi, hogy 1999-ben a megyében 35,8%-kal, míg országosan 27,7%-kal járult hozzá ez az ág a bruttó hazai termékhez.

Ágazat szerint vizsgálva **legjelentősebb a feldolgozóipar, amelyen belül meghatározó a vegyipar.**

Az elmúlt évtized során a megye gazdasága jelentős szerkezeti átalakuláson ment keresztül. A gazdasági szervezetek száma több mint 1,5-szeresére emelkedett. A működő szervezetek száma 2000. év végén 45 900 volt., az ország működő gazdasági szervezeteinek 5%-a található a megyében, csakúgy, mint 1996-ban.

A növekedés ellenére a vállalkozói aktivitást kifejező mutató, az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma továbbra is Borsod-Abaúj-Zemplén megyében a legalacsonyabb, jelentősen elmarad az országos átlagtól. 2000-ben ezer lakosra a megyében 56, országosan 84 működő vállalkozás jutott. Jelentősek a megyén belüli térségi különbségek is

A megyében a 10 főnél kevesebbet foglalkoztatók aránya 1996-ban és 2000-ben egyaránt 96,5% volt. 2000-ben a 10-49 főt alkalmazóké megközelítette a 3%-ot, és mindössze 1%, 308 cég dolgozott 50 főnél nagyobb létszámmal.

A megyében 369 külföldi vállalkozás működik, főként az ipar területén.

Heves megye gazdaságában a mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat részesedése a bruttó hazai termékből az országos átlagot valamelyest meghaladó mértékű, de aránya csökkenő tendenciát mutat. A megye gazdaságában az ipar szerepe meghatározó, részesedése a bruttó hozzáadott értékből emelkedett, és meghaladja az

országost. Szerkezete az utóbbi években átalakult. A bányászat súlya – részben szervezeti változás miatt – csökkent, a feldolgozóiparé nőtt. A feldolgozóiparon belül az élelmiszer, ital, dohánygyártás részesedése mérséklődött, a gépiparé nőtt, és 2000. évben ez a legnagyobb termelési értéket előállító ágazatcsoport. A villamos-energia-, gáz-, gőz- és vízellátás gazdasági ág részesedése a GDP-ből az évek során nem változott számottevően, azonban – a Mátrai Erőmű termelése következtében – továbbra is jelentős.

A 4 főnél többet foglalkoztató ipari vállalkozások telephely szerinti termelése az utóbbi két évben jóval mérsékeltebben nőtt, mint az észak-magyarországi régióban, valamint országosan. A megyei székhelyű vállalkozások termékeinek nagyobb hányada belföldre került, míg országosan külföldre. Az ipar exportjából az elmúlt években a gépipar aránya volt a legnagyobb, 2000. évben 72%. A gépiparon belül a termelésben és az exportban a közúti járműmotor alkatrész gyártás szerepe jelentős, a belföldi értékesítésben a gép, berendezés gyártás részesedése számottevőbb.

Az építőipar hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez 1996-tól évről évre emelkedett. Ebben meghatározó szerepe volt a más megyei székhelyű vállalkozások megyében végzett tevékenységének, amelynek aránya 2000-ben 63% volt.

A bruttó hozzáadott érték több mint felét a szolgáltatások hozzájárulása teszi ki, aránya azonban kisebb, mint országosan. A szolgáltatások részesedése 1999-ben kissé nagyobb volt, mint az előző évben, de az 1996. évitől elmaradt. Ezen belül a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás súlya az országosból nőtt, ami mutatja az ágazat fejlődését és a megye jelentőségét az idegenforgalomban. A GDP-hez való hozzájárulásának aránya Somogy, Zala, Vas, valamint Veszprém megyében nagyobb, mint Hevesben.

A változatos természeti adottságokkal, történelmi nevezetességekkel, műemlékekkel, néprajzi hagyományokkal, valamint híres szőlő- és borkultúrával rendelkező megye területén négy üdülőkörzet – a Mátra-Bükk, a Cserhát és környéke, a Közép-Tiszavidék, valamint a Szolnoki Tisza-szakasz – található.

A szolgáltatások közé tartozó szállítás, posta és távközlés nemzetgazdasági ág hozzájárulása a bruttó hozzáadott értékhez emelkedett. Az M3 autópálya Füzesabonyig kiépített szakaszának átadását követően elsősorban a nemzetközi áruforgalomnak és az átmenő forgalomnak köszönhetően emelkedett a megye szállítási teljesítménye. A működő gazdasági szervezetek száma 2000. év végén 24 069 volt, 12%-kal – országosan 8,7%-kal – több, mint két évvel korábban. A vállalkozások háromtizede társas, héttizede egyéni. A társas vállalkozások aránya kisebb, az egyénié nagyobb, mint országosan. A vállalkozói aktivitást kifejező mutató – az ezer lakosra jutó vállalkozások száma – a megyében az országos átlagtól elmarad.

A társas vállalkozások népességszámra vetített értéke alapján a 16., az egyéniek szerint a 14. helyen áll a megye.

Nógrád megye gazdaságában – bár az utóbbi években veszített súlyából – az ipar a meghatározó.

Az 1990-es években a megye gazdasági szerkezete néhány területen látványosan átalakult: a legszembetűnőbb változások az iparban történtek. A 90-es évek elején a megye ipari termeléséből közel azonos arányban (20-22%-ban) részesedett a három legjelentősebb ágazat, illetve ágazatcsoport: az egyéb nemfém ásványi termék gyártása, a fémalapanyag, fémfeldolgozási termék gyártása és a gépipar. A fejlődés motorja, a húzóágazat a gépipar volt, ezen belül is kiemelkedik a híradástechnikai termék, készülék gyártása. Az ágazatcsoport 2000-ben a megye ipari termelésének már közel felét (46,7%-át) adta.

Több ipari nagyvállalat helyzete bizonytalan a megyében. Értékesítési, gazdálkodási problémák miatt sokszor létszámleépítésre kényszerülnek, miközben a munkanélküliséggel erősen sújtott megyében a meglévő munkahelyek megtartására és újak létesítésére lenne szükség.

Folyamatosan csökkent a mezőgazdaság jelentősége, az átalakulás folyamán a szövetkezetek többsége csődbe jutott, a gazdasági ág aránya a GDP-n belül visszaesett.

A tudományos kutatás és fejlesztés országoshoz viszonyított aránya 2000-ben az észak-magyarországi régióban a kutató-fejlesztő helyek ráfordításait tekintve igen alacsony, 2,4%.

A második évezred utolsó éveiben megindult fejlődés kevésnek bizonyult ahhoz, hogy Nógrád megye gazdasága felzárkózzék az országos átlaghoz, illetve, hogy relatíve jobb pozícióba kerüljön a megyék sorrendjében. Jól illusztrálja ezt a vállalkozások számának dinamikus növekedése, amelynek eredményeképpen az 1000 lakosra jutó vállalkozások száma az 1996. évi 46-ról 58-ra gyarapodott, de még így sem érte el a hazai átlag 70%-át. E mutatóval Nógrád a megyék sorrendjében továbbra is az utolsók között foglal helyet.

Az észak-magyarországi régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 419,3 ezer fő volt, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 10,9 %-a. A foglalkoztatottak szektorok közötti megoszlása: a mezőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 4,8 %-a, az iparban 38,8%-a, míg a szolgáltatásban 56,4 %-a.

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a régióban 241 ezer fő volt. Az előző évhez képest az iparban 2%-kal csökkent, az építőiparban jóval az országos átlagot meghaladva 5,3%-kal, a kereskedelemben, járműjavításban pedig az országos átlagot kismértékben meghaladva 5,8 %-kal emelkedett az alkalmazottak létszáma.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 85 ezer forint, az országos átlagnak 82 %-a. A megyei bruttó keresetek nagysága Nógrádban több mint 5 ezer forinttal alacsonyabb az országos átlagnál, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében az átlaghoz közeli, míg Heves megyében 4,5 ezer forinttal meghaladja azt.

A KSH adatai szerint a régióban 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 40,9%-ról 43,7%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 12,1%-ról 8,5%-ra csökkent. A munkanélküliségi ráta ebben a régióban a legmagasabb az országban.

A regisztrált munkanélküliek száma 2001 decemberének végén 75 ezer fő volt. A munkanélküliek képzettség szerinti megoszlása: legfeljebb általános iskolát végzett 48%, szakmunkás képzettséget szerzett 33%, érettségizett szakmunkás 11%, gimnáziumi érettségivel rendelkezik 6%, diplomás 2%. A pályakezdők száma a regisztráltak között 5521 fő, a regisztráltak 7,4%-a, az 50 éven felüli munkanélküliek aránya: 12%.

Észak-Magyarországi vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	380	411	81	69	35	9	23	1008
ruházat, bőripar	365	194	48	42	29	7	12	697
textilipar	202	78	8	7	8	1	4	308
faipar	673	428	43	30	11	2	34	1221
nyomda, könyv, lapkiadó	177	203	24	20	8	,	25	457
kohászat, fémfeldolgozás	591	472	108	82	46	14	55	1368
iroda, számítógép, műszergyártás	340	205	26	15	9	13	20	628
gép, járműgyártás	425	242	35	31	29	9	14	785
építőipar	3941	2785	260	125	31	1	333	7476
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	274	241	32	26	33	11	22	639
mezőgazdaság	2316	1033	99	84	46	3	726	4307
kereskedelem vendéglátás	11168	9708	448	165	58	6	939	22492
szállítás, raktározás, közlekedés	2390	1284	65	27	12	7	65	3850
villamos energia, szennyvíz, hulladék	127	134	24	19	30	8	16	358
pénzügy, biztosítás	2423	223	5	19	10	,	26	2706
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	10427	3669	137	60	31	1	3028	17353
oktatás	1942	275	13	2	,	,	278	2510
egészségügy, szociális ellátás	1230	1331	7	6	2	,	68	2644
kultúra, egyéb szolgáltatás	3362	621	18	4	2	,	252	4259
közigazgatás, érdekvédelem	5	1	,	,	,	,	2	8
	42758	23538	1481	833	430	92	5942	75074

Észak-Magyarországi vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	380	2055	1175	2381	5233	3150	0	14373
ruházat, bőripar	365	970	696	1449	4336	2450	0	10266
textilipar	202	390	116	242	1196	350	0	2496
faipar	673	2140	624	1035	1645	700	0	6816
nyomda, könyv, lapkiadó	177	1015	348	690	1196	,	0	3426
kohászat, fémfeldolgozás	591	2360	1566	2829	6877	4900	0	19123
iroda, számítógép, műszergyártás	340	1025	377	518	1346	4550	0	8155
gép, járműgyártás	425	1210	508	1070	4336	3150	0	10698
építőipar	3941	13925	3770	4313	4635	350	0	30933
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	274	1205	464	897	4934	3850	0	11624
mezőgazdaság	2316	5165	1436	2898	6877	1050	0	19742
kereskedelem vendéglátás	11168	48540	6496	5693	8671	2100	0	82668
szállítás, raktározás, közlekedés	2390	6420	943	932	1794	2450	0	14928
villamos energia, szennyvíz, hulladék	127	670	348	656	4485	2800	0	9086
pénzügy, biztosítás	2423	1115	73	656	1495	,	0	5761
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	10427	18345	1987	2070	4635	350	0	37813
oktatás	1942	1375	189	69	,	,	0	3575
egészségügy, szociális ellátás	1230	6655	102	207	299	,	0	8493
kultúra, egyéb szolgáltatás	3362	3105	261	138	299	,	0	7165
közigazgatás, érdekvédelem	5	5	,	,	,	,	0	10
	42758	117690	21475	28739	64285	32200	0	307146

Észak-Alföld (Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

Az Észak-Alföld régió területe az országénak 19,1%-a, a népesség 15,2%-a él itt.

Hajdú-Bihar megye gazdasága nem tudott csatlakozni az ország gyors növekedési üteméhez, a fellendüléshez. A megyét az országosnál mérsékeltebb ütemű fejlődés, időszakonként egy-egy területen az átmeneti visszaesés jellemezte. Az 1990-es évek elején a gazdasági fejlettség szempontjából a megye az ország közepesen fejlett térségei közé volt sorolható. Az utolsó négy évben azonban a megye pozícióromlása figyelhető meg:

Hajdú-Bihar megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben kiemelkedő a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A mezőgazdaság súlyának intenzitását jelzi, hogy a bruttó hazai termékhez a megyében 10-12%-os az agrárium hozzájárulása. A megye gazdaságában lényegesen alacsonyabb az országosnál az ipar, ezen belül az ország gazdasági növekedését meghatározó és dinamizáló gépipar aránya. A szervezeti struktúra, a tulajdonviszonyok átalakulása nem járt együtt jelentős beruházásokkal, a termelőalapok nem újultak meg a kívánatos mértékben.

A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő mezőgazdaság a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű. A megye mezőgazdaságának szerepéből következően az ipar ágazati szerkezetében az élelmiszeripar a meghatározó jelentőségű, amelynek viszont nincs dinamizáló szerepe.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén – vidéki viszonylatban – Hajdú-Bihar megye, azon belül is Debrecen szerepe meghatározó. Debrecen egyetemén széles körű kutatótevékenység folyik az orvos-, az agrár-, a természet- és a társadalomtudomány különböző ágazataiban. Jelentős szellemi erőforrást koncentrálnak a Debreceni Akadémiai Bizottság, amelynek működése az Észak-Tiszántúl három megyéjére terjed ki. Az üzleti szférához kapcsolódva a kutatások elsősorban műszaki, növénytermesztési fejlesztésekhez kötődnek.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években a megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma. A megyében a vállalkozások népességszámhoz viszonyított gyakorisága az országos átlagnál mindvégig alacsonyabb volt: 2000-ben ezer lakosra Hajdú-Biharban 68, országosan 84 működő vállalkozás jutott.

Az 1990-es években létrejött vállalkozások 97%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. 50 főnél több dolgozót 284 cég foglalkoztat, amelyből 144 a **Debreceni** kistérségben működik.

A megye több vonatkozásban is érzékelhető lemaradásában egyaránt szerepet játszik a gazdaság szerkezeti sajátossága, a térség vállalkozásainak tőkeszegénysége, a külföldi befektetők mérsékelt érdeklődése és mindezek következtében a beruházásoknak az országos átlagnál alacsonyabb szintje.

A **Jász-Nagykun-Szolnok megye** gazdasága az ezredfordulón sok tekintetben az átalakulás jegyeit mutatta, még nem állt tartós növekedési pályára, teljesítménye pedig más térségekhez viszonyítva relatíve alacsony volt.

A mezőgazdaság szerepe a GDP előállításában 9 százalék, természeti adottságoknál fogva az országosnak 1,8-szerese. Az ágazat térvesztése a kilencvenes években számottevő volt.

Az ipar és építőipar együttes gazdasági súlya 36 százalék. A piacgazdaságra való áttéréssel együtt járó 90-es évtized eleji megrázkódtatások után a megye ipara az országosnál nehezebben és kevésbé határozottan állt át növekedési pályára. Az iparon belül erőteljesen megnőtt a gépipar súlya, összefüggésben azzal, hogy a megyei átlagnál jelentősebb külföldi tőkeinjekciókat kapott és így termékeinek háromnegyedét exportálni tudta. 2000 végén a megyei iparban közel ezer olyan társas vállalkozás működött, amely egyenként félszáznál kevesebb alkalmazottal dolgozott. (Az összes foglalkoztatott ebben a körben 7-8 ezer főre becsülhető, ami a teljes ipari létszám negyedét jelenti.) Helyzetük azonban még korántsem erősödött meg. A következő években jelentős szervezeti változások várhatók.

A szolgáltatások részaránya az utóbbi években nem változott lényegesen (55 százalék körüli), a szolgáltatásokon belül azonban a lakosságot ellátó megyei kiskereskedelmi és vendéglátó üzlethálózat az évtized elejéhez viszonyítva látványosan fejlődött. A megyében nagy kapacitású, korszerű, jelentős vonzású bevásárlóközpontok létesítése megkezdődött, a hálózat kiszélesítését a következő években tervezik.

A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma alapján, a turizmus szerepe a megye gazdaságában ma még periférikus.

A versenyszféra ágazatai közül a megyében jellemzően gyorsabban nőtt a beruházások volumene a kereskedelem, javítás, a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás és az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatás területén.

A működő gazdasági szervezetek száma 2000 végén a nyilvántartások szerint megközelítette a 28 ezret. A megyei vállalkozások tőkeellátottsága alacsony, amit jelez, hogy döntő többségük a viszonylag szerény tőkebefektetést igénylő, ugyanakkor gyors megtérülési lehetőségeket kínáló területen létesült, így a kereskedelem, javítás, a szállítás, a vendéglátás,

továbbá a gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás gazdasági ágakban koncentrálnak a szervezetek több mint fele. A létrejött vállalkozások jó része olyan egyéni vállalkozás, amelyet a viszonylag magas munkanélküliség miatt kényszerből, önfoglalkoztatási céllal alapítottak. Mindezek tükröződnek abban, hogy a cégek kétharmada munkavállalókat egyáltalán nem foglalkoztat, egynegyedét meghaladó része pedig tíz főnél kevesebb alkalmazottal tevékenykedik.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasága nem tudott lépést tartani a dinamikusan fejlődő megyékkel, ezért a megye pozícióvesztő, lemaradó térségek közé sorolható, helyzetének alakulása lényegesen nem különbözik a stagnáló alföldi, illetve észak-magyarországi régió megyéitől.

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben fontos a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A mezőgazdaság súlyának intenzitását jelzi, hogy a bruttó hazai termékhez a megyének 10-12%-os a hozzájárulása.

A megye gazdaságában az országosnál lényegesen alacsonyabb az ipar, ezen belül az ország gazdasági növekedését meghatározó és dinamizáló gépipar aránya. A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő mezőgazdaság az egész évtizedben olyan válságágazatnak bizonyult, amely a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű; A megye mezőgazdaságának szerepéből következően az ipar ágazati szerkezetében az élelmiszeripar meghatározó jelentőségű.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években a megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma. Az 1990-es években létrejött vállalkozások döntő többsége kisméretű. 2000. évi adatok szerint a működő vállalkozások 96,8%-a 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. 50 főnél több dolgozót 215 társas vállalkozás foglalkoztat.

A külföldi tőke jelenléte a megyében szerénynek minősíthető. Az országba érkezett külföldi tőkebefektetéseknek kb. 1,8-3,1%-a irányult a megyébe az utolsó öt évben.

Az észak-alföldi régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 506,5 ezer fő volt, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 13%-a. A foglalkoztatottak szektorok közötti megoszlása: a mezőgazdaságban dolgozott a foglalkoztatottak 8,1 %-a, az iparban 34,1%-a, míg a szolgáltatásban 57,8 %-a.

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a régióban 294 ezer fő volt, az előző évhez képest stagnáló. Az iparban kismértékben csökkent, az építőiparban és a kereskedelemben az országos átlagot meghaladó mértékben nőtt az alkalmazottak létszáma.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 81 ezer forint, az országos átlagnak 78 %-a.

A KSH adatai szerint a régióban 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 41,3%-ról 44,5%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 11-ről 7,8%-ra csökkent. A régió a dél-dunántúllal együtt az utolsó előtti helyen állt 2001-ben a munkanélküliség nagyságát tekintve. A mutató értéke országosan Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében (9,6) volt a második legmagasabb.

A regisztrált munkanélküliek száma 2001 decemberének végén 81,9 ezer fő volt. A munkanélküliek képzettség szerinti megoszlása: legfeljebb általános iskolát végzett 47%, szakmunkás képzettséget szerzett 34%, érettségizett szakmunkás 10%, gimnáziumi érettségivel rendelkezik 7%, diplomás 2%. A pályakezdekők száma a regisztráltak között 6242 fő, a regisztráltak 7,6%-a, az 50 éven felüli munkanélküliek aránya: 10%.

Észak-Alföldi vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	381	513	117	106	66	12	22	1217
ruházat, bőripar	471	341	71	88	73	12	35	1091
textilipar	113	80	17	9	12	3	7	241
faipar	750	637	69	50	25	4	35	1570
nyomda, könyv, lapkiadó	245	291	25	21	8	5	32	627
kohászat, fémfeldolgozás	582	524	76	75	40	1	36	1334
iroda, számítógép, műszergyártás	400	249	31	17	10	7	8	722
gép, járműgyártás	545	332	58	32	32	16	10	1025
építőipar	4734	3504	258	119	41	4	379	9039
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	280	267	53	30	25	6	19	680
mezőgazdaság	3215	1818	147	166	98	9	2018	7471
kereskedelem vendéglátás	16340	13246	623	248	102	7	1296	31862
szállítás, raktározás, közlekedés	3011	1783	85	48	13	5	66	5011
villamos energia, szennyvíz, hulladék	162	121	20	16	29	10	27	385
pénzügy, biztosítás	2706	290	6	28	6	,	37	3073
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12369	5109	169	89	32	1	3576	21345
oktatás	2422	433	7	6	,	,	377	3245
egészségügy, szociális ellátás	1430	1536	10	5	2	,	75	3058
kultúra, egyéb szolgáltatás	4197	823	25	13	6	1	242	5307
közigazgatás, érdekvédelem	5	4	,	,	,	,	1	10
	54358	31901	1867	1166	620	103	8298	98313

Észak-Alföldi vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	381	2565	1697	3657	9867	4200	0	22367
ruházat, bőripar	471	1705	1030	3036	10914	4200	0	21355
textilipar	113	400	247	311	1794	1050	0	3914
faipar	750	3185	1001	1725	3738	1400	0	11798
nyomda, könyv, lapkiadó	245	1455	363	725	1196	1750	0	5733
kohászat, fémfeldolgozás	582	2620	1102	2588	5980	350	0	13222
iroda, számítógép, műszergyártás	400	1245	450	587	1495	2450	0	6626
gép, járműgyártás	545	1660	841	1104	4784	5600	0	14534
építőipar	4734	17520	3741	4106	6130	1400	0	37630
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	280	1335	769	1035	3738	2100	0	9256
mezőgazdaság	3215	9090	2132	5727	14651	3150	0	37965
kereskedelem vendéglátás	16340	66230	9034	8556	15249	2450	0	117859
szállítás, raktározás, közlekedés	3011	8915	1233	1656	1944	1750	0	18508
villamos energia, szennyvíz, hulladék	162	605	290	552	4336	3500	0	9445
pénzügy, biztosítás	2706	1450	87	966	897	,	0	6106
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12369	25545	2451	3071	4784	350	0	48569
oktatás	2422	2165	102	207	,	,	0	4896
egészségügy, szociális ellátás	1430	7680	145	173	299	,	0	9727
kultúra, egyéb szolgáltatás	4197	4115	363	449	897	350	0	10370
közigazgatás, érdekvédelem	5	20	,	,	,	,	0	25
	54358	159505	27072	40227	92690	36050	0	409902

Dél-Alföld (Bács-Kiskun, Békés, Csongrád megye)

A régió gazdasági fejlődése, a gazdaság ágazati szerkezetének változása és a munkaerőpiaci helyzet jellemzői

A Dél-Alföldet alkotó három megye az ország területének 19,7%-át teszi ki az ország népességének 13,4 %-a él itt. A régióra – hagyományainál és adottságainál fogva – alapvetően a mezőgazdasági és az élelmiszeripari termelés a jellemző. Az elmúlt években azonban az ipari és építőipari tevékenység is dinamikussá vált. A három megye közül a legkedvezőbb gazdasági mutatókkal Csongrád megye rendelkezik, de a leggyorsabban Bács-Kiskun megye fejlődött.

Bács-Kiskun megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben kiemelkedő a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjainak létrehozásában. A mezőgazdaságban létrehozott összes bruttó hazai terméknek 10%-át ez az egy megye adja, az összes többi megyének a részesedése ennél alacsonyabb.

Az 1990-es években a megye gazdasági szerkezete alig módosult, aminek következményei az országon belüli pozícióvesztés, a leszakadás. A megyében átlagosnál alacsonyabb az ipar súlya, különösen kedvezőtlen a fejlődés szempontjából az itt települt ipar ágazati szerkezete. Viszonylag alacsony az ország gazdasági növekedését meghatározó és dinamizáló gépipar aránya, ezen belül is hiányoznak azok az ágazatok, melyek az ország fejlődő térségeiben leginkább a növekedés motorját alkotják.

A szervezeti struktúra, a tulajdonviszonyok átalakulása nem járt együtt jelentős beruházásokkal, a termelőalapok nem újultak meg a kívánatos mértékben.

A megye gazdaságában, a foglalkoztatásban jelentős szerepet betöltő mezőgazdaság az egész évtizedben olyan válságágnak bizonyult, amely a szervezeti átrendeződés ellenére csökkenő teljesítményű.

A mezőgazdaság adottságaiból következően **meghatározó szerepe van az élelmiszeriparnak**, mely viszont közismerten nem tartozik a húzó ágazatok közé.

Számos más megyéhez képest Bács-Kiskun megye viszonylag jelentős kapacitással rendelkezik a tudományos kutatás, fejlesztés terén, erősen Kecskemétre koncentrálódva. Említést érdemel a megye gazdasági jellegéhez szorosan kapcsolódó szőlészeti és borászati, valamint zöldségtermesztési kutatás, továbbá a Magyar Tudományos Akadémia regionális kutatásokra létrehozott intézete.

Az országos folyamatokhoz hasonlóan az 1990-es években a megyében is jelentősen bővült a gazdasági szervezetek száma, azonban a bővülés üteme az utóbbi években lelassult. A

vállalkozások népességszámhoz viszonyított sűrűsége az országos átlagnál alacsonyabb: 2000-ben országosan 84 működő vállalkozás jutott ezer lakosra, Bács-Kiskun megyében csak 74, közelítőleg a vidéki átlagnak megfelelő érték.

A 2000. végén működő vállalkozások 96%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztató cég volt, nagyobb hányadában egyéni vállalkozás. A legalább 50 főt foglalkoztató társas vállalkozások száma mindössze 340 volt, ezekből 126 a Kecskeméti kistérségbe koncentrálódik.

A megye több vonatkozásban is érzékelhető lemaradásában egyaránt szerepet játszik a gazdaság szerkezeti sajátossága, a térség vállalkozásainak tőkeszegénysége, a külföldi befektetők mérsékelt érdeklődése és mindezek következtében a beruházásoknak az országos átlagnál alacsonyabb szintje.

A gazdasági szervezetek beruházásainak növekedése az utóbbi öt évben az árváltozások hatását kiszűrve már nem volt töretlen, 1997-ben az előző évhez képest jelentős, 1999-ben mérsékelt visszaesés volt tapasztalható.

A külföldi tőkének Bács-Kiskun megye nem jelentett kívánatos befektetési területet. Bár a külföldi tőkével működő szervezetek száma alapján a megye nincs rossz helyzetben, ezek az országba érkező összes külföldi befektetésnek elenyésző hányadát képviselik.

Békés megye gazdasági szerkezete alapján az ország kevésbé iparosodott térségei közé tartozik, miközben kiemelkedő a szerepe az ország mezőgazdasági eredetű árualapjának létrehozásában. A megye az ország hagyományosan kiemelkedő jelentőségű élelmiszer-termelő térsége, halászata is jelentős. A mezőgazdaság szerepéből következően **az ipar ágazati szerkezetében az élelmiszeripar és a textília, ruházati és bőrtermékek gyártása a meghatározó jelentőségű**, amelyeknek viszont nincs dinamizáló szerepe.

A tudományos kutatás, fejlesztés területén a kutatások elsősorban az agrárműszaki, növénytermesztési fejlesztésekhez kötődnek. A térség tudományos kutatóinak kétharmada a szarvasi tudományos központokban, az öntözési, illetve a haltenyésztési kutatóintézetben dolgozik.

A megyében a vállalkozások népességszámhoz viszonyított gyakorisága az országos átlagnál mindvégig alacsonyabb volt: 2000-ben ezer lakosra Békésben 63, országosan 84 működő vállalkozás jutott.

A gazdaság szerkezeti átalakulását hazánkban a társas vállalkozások fokozott térhódítása jellemezte, ezzel szemben Békésben az egyéni vállalkozások aránya – a változások ellenére – minden gazdasági ágban nagyobb az országos átlagnál. Az ipar, építőipar, a kereskedelemben és a szállásadás területén 20-30%-kal több az egyéni vállalkozó. A 2000 főnél kisebb népességű településeken csupán a vállalkozások 5%-a működik, 96%-uk egyéni vállalkozó.

Az 1990-es években létrejött vállalkozások 96%-a kisméretű, 10 főnél kevesebb dolgozót foglalkoztat. 50 főnél több dolgozót mindössze 227 cég foglalkoztat, ezek fele a Békéscsabai kistérségben működik.

A megye több vonatkozásban is érzékelhető lemaradásában egyaránt szerepet játszik a gazdaság szerkezeti sajátossága, a térség vállalkozásainak tőkeszegénysége, a külföldi befektetők mérsékelt érdeklődése és mindezek következtében a beruházásoknak az országos átlagnál alacsonyabb szintje.

Csongrád megye az országos átlaghoz mérten tapasztalt növekvő elmaradása elsősorban gazdaságszerkezeti okokra vezethető vissza, de minden bizonnyal közrejátszik a térség autópálya-nélkülisége, a nem túl kedvező földrajzi elhelyezkedése, a felsőfokú műszaki képzés hiánya, de a gazdasági érdekérvényesítés sikertelensége is.

Csongrád megye gazdaságát az alacsony fejlődő képességű, illetve visszafejlődő gazdasági ágazatok országosnál nagyobb súlya jellemzi. Ilyen a 90-es években sok gonddal küszködő mezőgazdaság, valamint a könnyű- és az élelmiszeripar. A mezőgazdaság részesedése a bruttó hazai termékből a megyében csaknem kétszer akkora, mint az országos átlag.

A megyében a GDP egynegyedét adó ipar termelése az 1990-es években nagyobb mértékben és tartósabban esett vissza, mint országosan. A fejlődés csak lassan, nehézkesen indult meg, amiben nagy szerepe volt annak, hogy a dinamikusan fejlődő ágazatok csaknem teljesen hiányoztak a megye iparából. Az ország ipari termelésének 2000-ben több mint négytizedét a fejlődés hordozói, a gépipari ágazatok adták, míg a megyében csak 5 százalékát. Ugyanakkor a könnyű- és élelmiszeripari ágazatok részesedése országosan 23, a megyében pedig 47 százalék volt. A szervezeti struktúra átalakult ugyan és a tulajdonviszonyok is megváltoztak, de elmaradt a termelőalapok megújulása, jelentős fejlesztéseket eredményező befektetésekre nem került sor.

A megye gazdaságában az átlagosnál jelentősebb szerepet betöltő mezőgazdaság - akárcsak országosan - az évtized egészében válságos helyzetben volt. A szervezeti és a tulajdonviszonyok átalakulása mellett mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés teljesítménye csökkent. Összességében az ágazat gazdaságban képviselt súlya - az évtized második felében - 12-ről 8 százalékra esett vissza.

Az országoshoz hasonlóan a megyében is dinamikusan bővült az 1990-es években a gazdasági élet szereplőinek száma, 2000 végén több mint másfélszer annyi gazdálkodó szervezet szerepelt a nyilvántartásokban, mint az évtized elején.

A megyében a vállalkozások népességhez viszonyított gyakorisága évek óta magasabb az országosnál és a megyék rangsorában Csongrád az élenjárók közé tartozik. 2000 végén ezer lakosra országosan 84 működő vállalkozás jutott, a megyében pedig 85, és ezzel Budapest (138), Győr-Moson-Sopron (88) és Zala (86) után következett a rangsorban.

A megyében működő vállalkozások 97 százaléka kisservezet (10 főnél kisebb létszámmal dolgozik). Mindössze 231 vállalkozás foglalkoztat 50 főnél többet, ebből 188 szervezet 50-249 főt, és 43-nak a létszáma nagyobb 250 főnél.

A régióban, 2001-ben a foglalkoztatottak száma 504,5 ezer fő volt, a nemzetgazdaságban foglalkoztatottak 13,1 százaléka. A foglalkoztatottakon belül a mezőgazdaság részaránya 14,1%, az ipari szektoré 33,7%, míg a szolgáltatásé 52,1% volt.

2001-ben az alkalmazásban állók száma (a 4 főnél többet foglalkoztató cégeknél) a 283,5 ezer fő volt, az előző évhez képest stagnáló. Az iparban kismértékben (0,5%) csökkent, az építőiparban 5%-kal, a kereskedelemben pedig 1,7%-kal emelkedett az alkalmazottak létszáma.

A havi bruttó átlagkereset az alkalmazottak körében 81,2 ezer forint, az országos rangsorban az észak-alföldit megelőzve az utolsó előtti, a fővárosi havi átlagbéreknek csak 60%-a. Az ipari dolgozók keresetét tekintve azonban ebben a régióban a legalacsonyabbak a keresetek.

A KSH adatai szerint a régióban 1998 és 2001 között a foglalkoztatási ráta 47,6%-ról 49,5%-ra emelkedett, míg a munkanélküliségi ráta 7,1%-ról 5,4%-ra csökkent, így a legközelebb áll az országos átlaghoz. Csongrád megyében azonban 3,6%, míg a másik két megyében 6 % feletti és 2000-hez viszonyítva romlott.

A regisztrált munkanélküliek száma 2001 decemberének végén 51,5 ezer fő volt. A munkanélküliek képzettség szerinti megoszlása: legfeljebb általános iskolát végzett 40%, szakmunkás képzettséget szerzett 37%, érettségizett szakmunkás 14%, gimnáziumi érettségivel rendelkezik 7%, diplomás 2%. A pályakezdők száma a regisztráltak között 3498 fő, a regisztráltak 6,8 %-a, az 50 éven felüli munkanélküliek aránya: 8,9% volt.

Dél-Alföldi vállalkozások száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	489	631	137	119	66	15	67	1524
ruházat, bőripar	507	311	47	67	45	9	26	1012
textilipar	165	97	26	21	21	1	6	337
faipar	915	613	75	71	35	4	58	1771
nyomda, könyv, lapkiadó	216	342	34	10	17	1	39	659
kohászat, fémfeldolgozás	664	552	95	68	27	1	40	1447
iroda, számítógép, műszergyártás	411	282	19	21	19	7	9	768
gép, járműgyártás	619	354	51	51	45	8	21	1149
építőipar	4804	2950	237	125	52	2	381	8551
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	211	313	49	49	35	7	18	682
mezőgazdaság	3729	2032	169	167	99	9	1934	8139
kereskedelem vendéglátás	13120	13494	704	289	76	8	1038	28729
szállítás, raktározás, közlekedés	2821	1713	105	43	19	7	85	4793
villamos energia, szennyvíz, hulladék	113	134	21	16	20	5	20	329
pénzügy, biztosítás	2667	281	5	17	16	,	63	3049
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12883	5281	165	72	26	3	3693	22123
oktatás	1968	365	12	7	1	,	271	2624
egészségügy, szociális ellátás	1637	1538	16	7	,	,	93	3291
kultúra, egyéb szolgáltatás	4602	1010	28	13	4	,	384	6041
közigazgatás, érdekvédelem	3	4	,	,	,	,	1	8
	52544	32297	1995	1233	623	87	8247	97026

Dél-Alföldi vállalkozások által foglalkoztatottak száma ágazat és vállalat nagyság szerint

	0 fő	1-9 fő	10-19 fő	20-49 fő	50-249 fő	250 fő és felette	ismeretlen	Összesen
élelmiszer, ital, dohány	489	3155	1987	4106	9867	5250	0	24853
ruházat, bőripar	507	1555	682	2312	6728	3150	0	14933
textilipar	165	485	377	725	3140	350	0	5241
faipar	915	3065	1088	2450	5233	1400	0	14150
nyomda, könyv, lapkiadó	216	1710	493	345	2542	350	0	5656
kohászat, fémfeldolgozás	664	2760	1378	2346	4037	350	0	11534
iroda, számítógép, műszergyártás	411	1410	276	725	2841	2450	0	8112
gép, járműgyártás	619	1770	740	1760	6728	2800	0	14416
építőipar	4804	14750	3437	4313	7774	700	0	35777
építőanyag, cserép, gumi, vegyipar	211	1565	711	1691	5233	2450	0	11860
mezőgazdaság	3729	10160	2451	5762	14801	3150	0	40052
kereskedelem vendéglátás	13120	67470	10208	9971	11362	2800	0	114931
szállítás, raktározás, közlekedés	2821	8565	1523	1484	2841	2450	0	19683
villamos energia, szennyvíz, hulladék	113	670	305	552	2990	1750	0	6380
pénzügy, biztosítás	2667	1405	73	587	2392	,	0	7123
ingatlan, gazdasági szolgáltatás	12883	26405	2393	2484	3887	1050	0	49102
oktatás	1968	1825	174	242	150	,	0	4358
egészségügy, szociális ellátás	1637	7690	232	242	,	,	0	9801
kultúra, egyéb szolgáltatás	4602	5050	406	449	598	,	0	11105
közigazgatás, érdekvédelem	3	20	,	,	,	,	0	23
	52544	161485	28928	42539	93139	30450	0	409084

Munkaerőpiaci középtávú előrejelzés, 2004

1.1. Az új munkaerő felvételének nehézségei, módszerei

Az adatfelvétel eredményeiből az tűnik ki, hogy a munkáltatók a megüresedett, illetve létrehozott új munkahelyeket elsősorban tapasztalt, már hosszabb gyakorlattal rendelkező, sokoldalúan képzett, esetleg több szakmában való jártassággal és korszerű kiegészítő ismeretekkel (informatikai- és nyelvtudással, jó együttműködési és kommunikációs készséggel, tárgyalási készséggel, döntési készséggel) rendelkező munkavállalókkal kívánják betölteni. Nyilván erre sarkalja őket a jelenlegi gazdasági helyzetben a versenyképesség fokozott előtérbe kerülése, amely eredményességre és költségtakarékosságra, de egyben készletet.

Adott szakmában megfelelő felkészültséggel, jártassággal rendelkező szabad munkavállaló azonban – a jelentős munkaerő-túlkínálat ellenére – csak szűkösen van jelen a munkaerőpiacon. Összeeseng ez azzal, hogy a munkanélküliek mintegy fele nem rendelkezik szakképzettséggel. De a – a megyei tapasztalatok szerint - szakképzettséggel rendelkezők mintegy felének is elavultak, megkoptak a szakmai ismeretei. A munkáltatók pályakezdőket sem szívesen alkalmaznak, mert elégedetlenek szakmai-gyakorlati felkészültségükkel.

A munkáltatók több mint fele, 57,3%-a, nyilatkozta azt, hogy számára gondot jelent új dolgozó felvétele. A munkáltatók 25,5%-a (tehát a gondokról beszámolók fele) számára az okozott nehézséget, hogy a munkaerőpiacon nehezen talál az adott szakmában gyakorlott, tapasztalt munkaerőt, míg a munkáltatók 15,1%-a elsősorban a korszerű kiegészítő tudásokat hiánya miatt volt elégedetlen.

A munkáltatók 12%-a, ha talált is a felvételkor megfelelő jelentkezőt, a keresetben nem tudott megegyezni, mivel a munkavállalók igényeit túlzottnak, részükről kielégíthetetlennek tartották.

Országos szinten a vállalatok, intézmények 4,7%-a jelezte, hogy egyes munkahelyeket azért nem tud betölteni, mert egyáltalán nincs az állásra jelentkező. Kiemelkedő volt azonban a hiány az alábbi foglalkozásokban:

Közgazdászok	13%
Termelésirányítók	22%
Laboráns, analitikus	12%

Pénzügyi szakalkalmazott	12%
Középiskolai tanár	11%
Orvos, fogorvos	42%
Gyógytornász, védőnő, mentős	22%
Szociálpolitikus, szociális munkás	14%
Pszichológus	14%
Magas-, mély-, síknyomó	44%
Nyomdai gépkezelő	20%
Fényképész, fotólaboráns	44%
Számítástechnikai műszerész	24%
Klíma-szerelő	23%
Szerszámkészítő	24%
Forgácsoló	14%
Hegesztő	23%
Öntő	23%
Kovács	49%
Épületszigetelő, tetőfedő	26%
Vezeték-, csőhálózat-szerelő	16%
Burkoló	25%
Húsipari munkás	36%
Pék	27%
Szabó, varrónő	25%
Szabász	17%
Betanított ruházati gépkezelő	16%
Asztalos	17%
Faesztergályos	37%
Fafeldolgozó	16%
Keramikus, üvegekészítő	34%
Szállodai portás	33%

**A vállalatok, intézmények megoszlása a munkaerő-beszerzés jellemző nehézségei szerint,
országos átlagok**

Vállalati létszám nagyság	Nem okoz nehézséget	Hiány szakma	A kiegészítő tudások hiányoznak	A szakmai gyakorlottság hiányzik	A munkavállaló magas kereseti igénye	Összesen
0-9 fő	40,3	4,3	16,4	25,8	13,1	100,0
10-19 fő	39,2	8,1	15,9	26,5	10,2	100,0
20-49 fő	47,5	3,8	13,8	25,1	9,8	100,0
50-249 fő	49,1	4,4	11,1	24,7	10,7	100,0
250 fő felett	46,9	5,8	13,6	22,7	11,1	100,0
Országos átlag	42,7	4,7	15,1	25,5	12,0	100,0

A felvételi gondokkal küzdő szervezetek minden vállalati nagyság-kategóriában többségben vannak, de viszonylag legkedvezőbb a közepes létszámú cégek helyzete (51%-uk jelzett gondokat). Ennél némileg rosszabb helyzetben vannak a 250 főnél többet foglalkoztató gazdálkodó szervezetek (53%-uk jelzett gondokat), míg a kisvállalkozók között vannak a legtöbben – és minél kisebbek annál többen -, amelyek nem tudnak felvenni igényeiknek megfelelő dolgozót.

A munkaerőhiány kiemelkedő, 8,1%-os a 10-19 fős vállalatok esetében, de az átlagnál magasabb, 5,8% a nagyvállalatoknál is. A munkavállalók kereseti igényei miatt a legtöbb felvétel a 0-9 fős vállalatoknál hiúsul meg, de ezt sorrendben mindjárt a legnagyobb vállalatok követik. Feltehetően azért mivel a legkisebbek nem tudnak, a legnagyobbak pedig részben nem is akarnak eleget tenni az elvárásoknak. *(A részletesebb elemzés talán rávilágít!)*

A vállalatok, intézmények megoszlása a munkaerő-beszerzés jellemző nehézsége és régiók szerint

Régiók	Nem okoz nehézséget	Hiány szakma	A kiegészítő tudások hiányoznak	A gyakorlottság hiányzik	Összesen
Közép-Magyarország	41,6	4,7	18,6	26,9	8,2
Közép-Dunántúl	33,4	7,0	18,1	29,1	12,4
Nyugat-Dunántúl	36,2	5,0	7,8	24,3	26,8
Dél-Dunántúl	45,1	5,0	12,1	29,9	7,9
Észak-Magyarország	48,7	3,4	14,5	21,9	11,5
Észak-Alföld	50,7	2,8	15,9	24,1	6,6
Dél-Alföld	58,9	4,1	9,8	17,8	9,4
Országos átlag	42,7	4,7	15,1	25,5	12,0

Az egyes régiókat összehasonlítva a munkaerő-kínálattal elégedetlen vállalatok aránya magasabb a gyorsabban fejlődő Közép-Magyarországon és a dunántúli régiókban. Ezekben a régiókban nagyobb a munkaerő-kereslet, több vállalat, több és többféle munkaerőt keres. Ugyanakkor, miután ezekben a régiókban már tartósan magasabb a foglalkoztatottság és a kereslet is, mint az ország keleti felén, nehezebb is a munkaerőpiacon megfelelő képzettségű szakembert találni. Így több vállalat szembesül a munkaerő-kínálat gyengeségeivel. Ezekben a régiókban jelentkezik egyes szakmákból a legmagasabb hiány, amely Közép-Dunántúlon átlagosan eléri a 7 %-ot. A viszonylag magas munkaerő-keresletre és szűkösebb munkaerő-kínálatra vezethető vissza valószínűleg az is, hogy a gyorsabban fejlődő régiókban nagyobb arányú a kereseteken való vita, mivel a munkavállalók kedvezőbb pozícióban vannak.

A fenti arányszámok mögött rendkívüli szóródás figyelhető meg foglalkozások-szakmák szerint, részben azért is, mert a kereslet régiók és vállalati nagyságkategóriák szerint is részben más szakmákra irányul.

A vállalatok munkaerő-beszerzési stratégiai

Az élők munkával való takarékosagra való törekvés és a kvalifikált szakemberek kínálatának szűkösége tűnik ki abból, hogy az országosan összesített adatok szerint **az üres munkahelyek betöltését közel ötöd részben a munkáltatók saját korábbi dolgozójuk előléptetésével, áthelyezésével oldják meg.** Feltételezhető, hogy azt a dolgozót helyezik új állásba, nevezik ki, aki az ehhez szükséges tudást a belső képzések, tapasztalatok során megszerezte.

Új munkavállaló felvételénél a munkáltatók minél nagyobb biztonsággal és minél jobb információkkal alátámasztva próbálják megtalálni a legmegfelelőbb szakembert. Minél fontosabb a munkáltató számára egy munkakörben a jó szakember biztosítása, annál nagyobb arányban támaszkodnak személyes ajánlásokra, illetve hirdetik, pályáztatják meg az állást. A pályáztatásnak ezek a módjai azt a lehetőséget is nyújtják, hogy ha nincs kvalifikált szabad munkaerő a piacon, talán átcsábul más munkáltatótól. Így a munkáltatók szakmacsoportonként jellemzően eltérő módon járnak el. Hogy az egyes szakmák esetében mikor, melyik dominál, az a szakma kistérségi munkaerőpiaci helyzete, és a vállalati nagyságkategória függvénye is.

Országos összesítésben új munkavállalót a munkáltatók 25,2%-a személyes ajánlások, 22,7%-a hirdetés (pályáztatás) útján, míg 26,4%-a a munkaügyi kirendeltségek közvetítésével vesz fel (ha ez utóbbihoz hozzáadjuk, hogy a munkaügyi szervezet betanító tanfolyamairól felvetteket is.) A közvetlenül képzőintézményektől történő felvételek aránya átlagosan mindössze 4%. A fejevadász cégekhez a munkáltatók csak felsőfokú végzettségűek esetében fordulnak érdemlegesen. A munkaerő-kölcsönzés ma még csak a munkaerő foglalkoztatásának elenyésző töredékét biztosítja.

A munkaerő-beszerzés jellemző módja vállalati nagyságkategóriák szerint

Vállalati létszám nagyság	Előléptetés	Képző-intézmény	Saját tanuló képzés	MK közvetítés	MK betanító tanfolyam	Munkaerő-kölcsönző	Ajánlás	Hirdetés	Fejvadász	Együtt
0-9 fő	25,4	4,6	1,0	21,3	1,4	0,0	24,5	20,9	1,0	100,0
10-19 fő	12,7	2,2	0,6	30,9	2,8	0,3	24,9	23,1	2,5	100,0
20-49 fő	9,6	2,9	0,6	30,5	1,1	0,2	31,2	22,7	1,2	100,0
50-249 fő	11,8	4,0	0,9	28,7	2,0	0,2	24,1	26,6	1,7	100,0
250 fő felett	14,3	4,3	1,2	23,5	1,1	1,3	17,8	33,1	3,4	100,0
Országos átlag	19,3	4,0	0,9	24,8	1,6	0,1	25,2	22,7	1,4	100,0

A munkaerő-felvétel módját jelentősen befolyásolja a vállalatok létszámnagysága. Ez erőteljesen az egyes szakmák, szakmacsoportok esetében figyelhető meg. Az országos összesítésből csupán az tűnik ki, hogy általában a nagy- és középvállalatok nagyobb arányban részesítik előnybe a hirdetést, és gyakrabban fordulnak fejvadász cégekhez, mint a kisebbek, míg a kisvállalatok szívesebben veszik igénybe a személyes ajánlásokat, valamint nagyobb arányban **kényszerülnek pályakezdőket**, vagy a munkaügyi szervezet által kiközvetítetteket, átképzetteket felvenni, mint a nagyobbak. Amiből csak az a kézenfekvő következtetés adódik, hogy a nagyobb vállalatoknak van pénzük megfizetni a hirdetéseket és a fejvadász cégeket, valamint az esetlegesen átcsábítható munkavállalókat.

A munkaerő-beszerzés jellemző módja régiók szerint

Régiók	Előléptetés	Képző-intézmény	Saját tanuló képzés	MK közvetítés	MK betanító tanfolyam	Munkaerő-kölcsönző	Ajánlás	Hirdetés	Fejvadász	Együtt
Közép-Magyarország	17,4	2,1	0,9	22,5	1,1	0,1	28,8	26,3	0,7	100,0
Közép-Dunántúl	19,4	1,0	0,4	30,7	2,3	0,2	26,2	18,3	1,5	100,0
Nyugat-Dunántúl	35,8	13,0	0,3	16,2	1,0	0,1	9,9	21,0	2,8	100,0
Dél-Dunántúl	7,5	3,2	0,7	33,8	1,6	0,2	29,6	20,2	3,2	100,0
Észak-Magyarország	24,3	4,4	0,8	69,9	3,1	0,1	56,2	37,8	1,1	100,0
Észak-Alföld	13,4	2,8	0,3	30,9	1,9	0,2	24,7	24,4	1,4	100,0
Dél-Alföld	16,4	2,7	3,4	26,7	4,2	0,2	29,5	15,8	1,0	100,0
Országos átlag	19,3	4,0	0,9	24,8	1,6	0,1	25,2	22,7	1,4	100,0

A régióként bemutatott összesített adatokban visszatükröződik az egyes régiók munkaerőpiaci helyzete, a munkaerő-kínálat bősége, vagy viszonylagos szűkössége, valamint a régió működő vállalatok nagyságkategóriánkénti összetétele. Az alföldi régiókban alacsony a nagy vállalatok, multinacionális vállalatok aránya, ugyanakkor az elmúlt időszakban lassabban bővült a foglalkoztatás, tehát a munkanélküliek között is található még kvalifikált szakember. Ezekben a régiókban így a munkáltatók gyakrabban vesznek fel munkavállalót személyi ajánlás, vagy a munkaközvetítő irodák ajánlásával. Nyugat-Dunántúlon - ahol a legtöbb nagyvállalat és multinacionális cég működik, a hirdetést nagyobb arányban alkalmazzák, mint a személyes ajánlást. Ebben a régióban a legelőrehaladottabb a cégek kartellekbe való rendeződése, amelyek átveszik egymás dolgozóit, ha elbocsátásokra kerül sor. Valószínűleg ez tükröződik vissza az előléptetések magas arányában, az egyébként igen tudatos nagyvállalati személyzeti politika mellett.

1.2. A munkáltatók létszám-bővítési elképzelései a következő 3 évre

Az országosan összesített adatok szerint a vállalatok létszámigényei szerint a foglalkoztatottak száma 10%-kal növekedhet. Arányaiban a növekedés a kisvállalatoknál lenne a legnagyobb, és a legnagyobb vállalatoknál a legkisebb arányú. Nem meglepő, hogy a nagyobb vállalatoknál számolnak a nagyobb teljesítmény-növekedéssel.

A létszámnövekedés mértéke kiemelkedő (11,8%) a dinamikusan fejlődő térségekben, míg egyaránt 8% körüli a fejlődő, felzárkózó és stagnáló térségekben. Míg a dinamikusan fejlődő térségek tovább növelik az előnyüket a létszámgyarapodásban is, a lemaradó térségek a legkisebb 6%-os létszámnövekedést prognosztizáltak.

A régiók szerinti összesítés azt mutatja, hogy a nyugat-dunántúli munkáltatók növelik legnagyobb arányban foglalkoztatottjaik számát, de Dél-Alföldön is csaknem azonos ütemű fejlődés várható. Átlagos, 9% feletti lesz a növekedés Közép-Magyarország, Közép-Dunántúl és Észak-Magyarország régiókban. Dél-Dunántúl és Észak-Alföld munkáltatói számolnak a legkisebb arányú növekedéssel, amely három év alatt 5-6%.

A munkaerőpiacon három év alatt a kereslet legnagyobb mértékben az alábbi fizikai foglalkozásokból fog emelkedni: műszerészek, villanyszerelők, gépszerelők, szerszámkészítők, lakatosok, hegesztők, építőipari szakmunkások, fa- és bútorigipari szakmunkások, vegyipari szakmunkások, húsfeldolgozók, pékek, tartósító-ipari foglalkozásúak.

A felsőfokú végzettségük körében az orvosok, gyógyszerészek, felsőfokú ápolók és szociális munkások lesznek a legkelendőbbek, A gazdasági diplomával rendelkezők közül továbbra is kiemelkedő lesz a kereslet a számítástechnikai szakemberek, valamint a jogászok iránt, míg a mérnökök, közgazdászok, kereskedelmi szakemberek létszáma is tovább fog emelkedni 10 %-kal.

A tanárok összlétszáma nem fog emelkedni, de struktúrája megváltozik: a felső- és középfokú tanintézetekben mintegy 2 százalékkal növekedni fog a tanárok száma, míg az alapfokú képzésben és az óvodákban csökkenni fog a számuk.

Felsőfokú végzettségűek

A felsőfokú végzettségű szakemberek esetében az átlagosnál sokkal nagyobb arányú a munkaerő felvételi gondokkal küzdő cégek aránya. Legmeglepőbb, hogy a számítástechnikai szakembereket kereső cégeknek 74%-a volt elégedetlen a munkaerő-kínálattal, **zömében a legkisebb és a legnagyobb létszámú vállalatok.** Hiány ugyan nincs a piacon számítástechnikai szakemberekből, azonban a 0-9 fős cégek zöme nem tudja megfizetni őket. A nagyvállalatok negyede ugyancsak a túlzottnak tartja kereseti igényeket. de ennél nagyobb arányban (34%) hiányolták a szükséges gyakorlatot. Emellett pedig körükben is magas a

gyakorlattal, illetve a szükséges kiegészítő tudással nem rendelkezők aránya (a cégek 20, illetve 16%-a hiányolta ezt.)

Megfelelő szakmai vezetőt a vállalatok, intézmények kétharmada nem talál, túlnyomó mértékben azért mert a cégek 40%-a nem tudja megfizetni őket.

Ugyancsak a magas kereseti elvárások akadályozzák meg legnagyobb mértékben a műszaki, valamint a jogász szakemberek felvételét is. A kereskedelmi és utazási szakemberek esetében viszont kiemelkedő a gyakorlatot és a kiegészítő ismereteket hiányoló vállalatok aránya. A gazdasági szakemberek nyelvtudása, számítástechnikai ismeretei nem kielégítő, miközben egyes területeken jelentős hiányuk.

2. A foglalkoztatók részvétele a gyakorlati és a felnőttképzésben

2.1. Részvétel a gyakorlati képzésben

Az elmúlt évtizedekben a magyar nagyvállalatok összeomlásával **a vállalati gyakorlati képzés feltételrendszere is összeomlott**. Az iskolák többsége elveszítette a vállalati gyakorlóléhelyeik jelentős részét. A **gyakorlati képzés** megszervezése az iskolákra hárult, lényegében **az iskolai tanműhelyekbe húzódott vissza**. Ugyanakkor csak lassan kezdett szerveződni a magán, illetve kis-, és középvállalkozások részvétele a gyakorlati képzésben. Egy kamarai vizsgálat és az OM közleményei alapján azt mondhatjuk, hogy a kis-és középvállalkozások ma már a gyakorlati képzésben részt vevő tanulók mintegy egyharmadának gyakorlati képzését oldják meg.

Az 1990-ben az iskolai tanműhelyi képzőhelyek száma közel 18 ezer fő volt, mely az évtized végére több, mint a duplájára emelkedett, ezzel párhuzamosan az iskolán kívüli vállalati gyakorlati képzési helyek száma 52 ezer főről a felére apadt ugyanezen időszak alatt. Ezeknek a vállalati képzőhelyeknek egy részét a gazdasági átalakulással párhuzamosan a vállalatokkal együtt szüntették meg. A volt nagyvállalati rendszer felbomlása után keletkező „töredék” vállalkozások gazdasági ereje nem engedte meg, hogy gyakorlati képzéssel is foglalkozzanak.

A rendszerváltás előtti foglalkoztatók körében jobban általános gyakorlat volt a szakmunkástanulók gyakorlati képzésével való foglalkozás. Több idő, figyelem, pénz jutott a képzésükre, alacsony szintű termelékenységük esetleg nem is maradt el olyan mértékben a szakmunkásgárda teljesítményének átlagától, mint ma. Szükség volt a munkájukra, teljesíthető elvárás volt a jelentős vállalatok irányába a szakképzésben való részvétel, jobban lehetett erre belső erőforrásokat találni.

A rendszerváltást követő gazdasági átalakulás során megszűnt a gazdaságon kívüli elvárások teljesítésének szükségessége, a vagyonekezelők helyére tulajdonosok kerültek, akiknek a versenyképesség és a piaci követelményeknek való megfelelés messze fontosabb, mint a társadalmi elvárások, amelyek egyre puhább jogszabályok formájában fogalmazódnak meg. Az új körülmények nem kedveztek a szakmunkásképzés korábbi rendszere további fennmaradásának.

Az új kihívások, melyek a termelékenység erőteljes növelését, magasabb színvonalú technológia alkalmazását követelte, illetve követeli meg a termelőktől, azt eredményezte, hogy kiszorult a gyakorlati képzés a vállalati gyakorlóléhelyekről.

A vállalkozások körében bizonytalanságokat és szkepticizmust szült a gyakorlati képzéssel kapcsolatos törvényi változás is, a szakmai gyakorlati képzés megkezdésének kitolása a 11. évfolyamra, azt eredményezte, hogy a még működő vállalati tanműhelyek egy része bezárt.

A szakképző intézményeknek nem fűződik érdekük a gyakorlati képzések vállalkozásokhoz való átszervezéséhez. Ennek két alapvető oka van, az egyik, hogy a gyakorlati képzést folytató helyek normatívát kapnak a képzett tanulók létszáma alapján, s az iskoláknak minden fillérre szükségük van a másik ok, hogy az elkülönült gyakorló helyeken nincs biztosítva az egységes szakmunkásvizsgára való felkészülés minden feltétele. Ez utóbbi miatt sok iskola folyamodik ahhoz, hogy kötelezővé teszi az iskolai tanműhelyi gyakorlatot a tanulók számára azért, hogy a szakmunkásvizsga követelményeinek mindenki meg tudja felelni. Ugyanakkor olyan tendenciákat is megfigyelhetünk, hogy egyes iskolafenntartók adminisztratív eszközökkel igyekeznek gyakorlati képzést az iskoláktól a vállalkozáshoz telepíteni.

Várhatóan a törvényi szabályozás változásával, egyre több vállalkozás kezd foglalkozni a tanulók gyakorlati képzésével. Természetesen a vállalkozásokat nem csupán a támogatás ígérete készíti a gyakorlati képzéssel való foglalkozásra, hanem az ezred forduló után nyilvánvalóvá váló krónikus kékgalléros szakember hiány is. A helyi munkaerőpiacokról eltűntek bizonyos szakmák, a tanulók érdeklődése a hagyományosnak tekintett termelő szakmák (gépipari, faipari, és egyéb feldolgozóipari) felől a szolgáltatóipari szakmák, illetve az informatika felé fordult. A vállalkozások biztosítékot látnak abban, hogy a saját tanműhelyben végzett tanulók a vállalatnál fognak dolgozni a végzés után. A vállalkozásokat ugyancsak motiválhatja az is, hogy elégedetlenek a szakiskolában nyújtott szakmai-gyakorlati ismeretekkel.

A gyakorlati képzésre elméletileg minden vállalkozásnak módja nyílna a vállalkozás méretétől függetlenül, hiszen mind csoportos tanműhelyi képzésre, mind egyéni szerződéses tanuló alkalmazására lehetőség van.

Jelenleg a vállalkozások alig több mint 7%-a foglalkozik egyéni, vagy csoportos formában gyakorlati képzéssel.

2000-ben végzett vizsgálatunk szerint a csoportos tanulóképzéssel foglalkozó vállalkozások gyakorlati képzési csoportjaiban az átlagos tanulólétszám 21-22 fő volt. 2003 szeptemberében ugyanebben a kategóriában ez a létszám mindössze 12 tanuló körül van.

A gyakorlati képzés jelenléte egyes vállalatnagyság kategóriákban

	Folyik gyakorlati képzés	Nem folyik gyakorlati képzés	
0-9 fő	7,1	92,9	100,0
10-19 fő	5,8	94,2	100,0
20-49 fő	6,1	93,9	100,0
50-249 fő	9,1	90,9	100,0
250 fő és felette	14,8	85,2	100,0
Összesen	7,1	92,9	100,0

Korábban a csoportos tanműhely működtetés apostolai, a nagyvállalatok összeomlásával, leépülésével a vállalati tanműhelyek száma minimalizálódott, ennek ellenére a működő tanműhelyek többsége nagyvállalatoknál (250 fő és felette) vannak. Minél kisebb egy vállalat kisebb valószínűséggel találunk ott tanműhelyt, ami természetesnek tekinthető, azonban a 20 fő alatti vállalkozások számára megterhelőbb egy tanműhely üzemeltetése, mint a nagyobb vállalatoknak, még akkor is ha tanulók után a tanműhelyek is kapnak „fejkvótát”, illetve bizonyos költségeket elszámolhatnak.

A nagyvállalatok közül többen foglalkoznak gyakorlati képzéssel, mint a kisebb vállalatok, ezen belül is erre a vállalt kategóriára jellemző leginkább a csoportos gyakorlati képzés. Értelemszerűen a mikro vállalkozásokra az egyéni tanulók alkalmazása jellemző, főként a hagyományos kisipari szakmákban, mint a villanszerelő, építőipari szakmák, vagy a szolgáltatóipari szakmák közül a fodrász és a kozmetikus.

A csoportos tanműhely kiépítése és fenntartása és ezzel együtt gyakorlati képzés törvényi előírásainak való megfelelés érzékelhető terhet ró a vállalkozásokra, ennek ellenére minden negyedik vállalkozás azt mondja, hogy érdemes, illetve érdemes lenne a tanulók gyakorlati képzésével foglalkozni. E vélekedés mögött a szakmai elhivatottságon kívül a vállalkozások által érzékelt szakember hiány illetve a pályakezdők felkészültségével való elégedetlenség húzódik meg.

Mindazonáltal figyelembe kell venni, hogy eltűnt, illetve jelentősen csökkent a szakmunkás-státusz korábbi kiemelt helyzete – a segéd és betanított munkához képest. A foglalkoztatók jelenleg szakképesítéssel rendelkezőket kívánnak alkalmazni a korábban szakképzettség nélkül betöltött állásokra is, erre ösztönzi őket a technológiai fejlesztés és a hatékonyság követelménye. Ez a tény a tény további zavarokat kelt a munkaerőpiacon, hiszen az egyébként is csökkenő szakmunkáslétszám mellett a segédmunkás státuszok szívják fel a szakképzett munkaerő egy részét (megjegyezzük, hogy itt leginkább nem a vállalkozás profiljának

megfelelő szakmákról van szó). Ez tovább fokozza az amúgy is idültté váló szakmunkás hiányt, ez kényszerítő erőként hathat a vállalkozásokra, hogy forduljanak a tanulóképzés felé.

Figyelembe kell venni a gyakorlati képzés fejlesztésének vizsgálatánál, hogy az iskolák és a gyakorlati képzésben résztvevő műhelyek érdeke és szemlélete eltér. Az iskolák, illetve az oktatás a gyakorlóléhelyektől a modern szakmai ismeretek széles körű átadását várják el. Ezzel szemben a jelentősen specializálódott üzemekben, a legtöbb esetben nem lehetséges, mert a képzéshez szükséges teljes technikai, technológiai vertikum a vállalkozásra aránytalanul magas terhet róna. Ily módon a képzésben való részvétel a vállalkozások számára költséges, oktatót, tanműhelyt kell biztosítani a számukra, szerszámokat kell adni. Véleményük szerint nincs arányban a befektetett költség az eredménnyel.

A vállalkozások a tanulóktól azt várják el, hogy megismerjék a technológiájukat és képességeikhez mértén vegyék ki részüket a termelésből is. A tanulók alapképzésével nem tudnak, nem akarnak foglalkozni, ezért az első gyakorlati évében járó tanulót nem szívesen vesznek fel. A képzőhelyeknek mégsem a szaktudás hiányával, hanem a tanulók magatartásával akad a legtöbb problémája.

Korábban említettük, hogy a munkaerőpiacon fellépő szakemberhiány ösztönzi a vállalkozásokat a tanulók gyakorlati képzésére. Ezt erősítik azok a —szintén említett— törvényi szabályozási változások, melyek képzésre fordított pénzek elszámolhatóságát, illetve pénzbeli hozzájárulást biztosítanak a gyakorlati képzést folytató vállalkozásoknak.

A gyakorlati képzésben való részvétel az egyes ágazatokban különböző mértékű, min azt a következő táblázat mutatja a gépgyártás és a járműgyártás területén működő vállalkozások nagyobb szerepet vállalnak a tanulók gyakorlati képzésében, mint más ágazatbeli társaik. Ebben az ágazat csoportban a vállalkozások egyharmada foglalkozik tanulók gyakorlati képzésével, természetesen ezeknek a vállalkozásoknak a java nem csoportos gyakorlati képzésben vesz részt, hanem egyéni tanuló szerződés alapján. A fémipar, kohászat területén szintén magasabb az a tanulót foglalkoztató vállalkozások aránya(15,8%). E két ágazatban a a legtipikusabb szakmák a következők:

- Lakatos
- Hegesztő
- Forgácsoló
- Szerszám készítő
- Mechanikai műszerész
- Elektronikai műszerész

A gyakorlati képzés jelenléte egyes ágazatokban

	Folyik gyakorlati képzés	Nem folyik gyakorlati képzés	
élelmiszeripar	5,4	94,6	100,0
ruházat, bőripar	6,1	93,9	100,0
textilipar	7,1	92,9	100,0
faipar	1,0	99,0	100,0
nyomda, kiadó	5,5	94,5	100,0
kohászat fémfeldolgozás	15,8	84,2	100,0
műszeripar	0,5	99,5	100,0
gép és járműgyártás	33,9	66,1	100,0
építőipar	9,7	90,3	100,0
építőanyag és vegyipar	5,0	95,0	100,0
mezőgazdaság	7,6	92,4	100,0
kereskedelem	11,1	88,9	100,0
Szállítás	0,9	99,1	100,0
villamos energia ipar	25,3	74,7	100,0
pénzügyi tevékenység	5,9	94,1	100,0
ingatlan ügyek	5,4	94,6	100,0
Oktatás	0,3	99,7	100,0
egészségügy	2,4	97,6	100,0
kultúra, sport	1,8	98,2	100,0
közigazgatás	0,5	99,5	100,0
Összesen	7,1	92,9	100,0

A villanszerelő szakmunkás tanulók nagyobb gyakorisággal kerülnek vállalati tanműhelyekbe, illetve e szakma esetén a legelterjedtebb az a gyakorlat, hogy a kisebb szolgáltató vállalkozások egy-egy tanulót alkalmazva dolgoznak.

Kiemeljük a műszeripari ágazat alacsony részvételét a gyakorlati szakképzésben. Ennek részben az a magyarázata, hogy valójában kevés műszeripari szakmunkásra van szükségük. A tipikus műszeripari vállalkozások többsége olyan technológiával dolgozik, amelyben csupán a termelés néhány kulcspozíciójában van szükség szakértelemre (mint minőség ellenőrzés, a mérési fázisok, illetve a hibajavítások), a szalagszerű termelésben betanított munkások dolgoznak. Más fejezetben részletesen beszélünk róla, de fontos megemlíteni, hogy a e

betanított munkások döntő többsége rendelkezik valamilyen (nem ágazati szakirányú) szakképzettséggel, ezt a munkaadók, mint általános elvárást támasztják velük szemben.

Megállapíthatjuk, hogy a vállalkozásokat két fő motívum mozgatja, a tanulók gyakorlati képzésében való szerepvállalásra, az egyik a hagyományok, a másik a vállalkozások által érzékelt szakemberhiány. A hagyomány mozgatta tanulóképzés értelemszerűen olyan területeken, vállalkozásoknál jellemző, amelyek hosszú évek óta szoros kapcsolatban vannak a szakképző intézményekkel, a tanulók tevékenysége be van építve a vállalati tervekbe, a vállalati kultúrába. Jellemzően magyar tulajdonú vállalkozásokról van szó. Nem meglepő, hogy éppen Észak-Magyarországon magas a tanulók gyakorlati képzésével is foglalkozó vállalkozás.

A gyakorlati képzés jelenléte a vállalkozásokban, az ország régióiban

	Folyik gyakorlati képzés	Nem folyik gyakorlati képzés	
Közép-Magyarország	2,4	97,6	100,0
Közép-Dunántúl	4,6	95,4	100,0
Nyugat-Dunántúl	12,9	87,1	100,0
Dél-Dunántúl	8,8	91,2	100,0
Észak-Magyarország	20,5	79,5	100,0
Észak-Alföld	7,1	92,9	100,0
Dél-Alföld	11,0	89,0	100,0
összesen	7,1	92,9	100,0

A vállalkozások által érzékelt szakmunkáshiány azokra a térségekre jellemző döntően, melyek a dinamikusabb fejlődés következtében már „felszívták” a munkaerőpiac szabad kapacitásait, így a folyamatos szakemberellátás érdekében kell tanulóképzéssel foglalkozniuk. Egyes vállalkozások, felismerve a szakképzés gondjait, a szakember kibocsátás szerkezeti, mennyiségi és minőségi problémáit, a szakemberellátásuk jövőbeni biztosítása érdekében saját tanműhely létesítésébe vágtak bele. A saját tanműhely a vállalkozások számára kettős haszonnal jár, az egyik, hogy jobban biztosítva látják saját szakember utánpótlásukat, a másik az, hogy ilyen módon képes a saját technológiájához igazítani a gyakorlati képzés tartalmát.